

PATRICK BROSI'NİN "DER BLOGGER" ADLI POLİSİYE ROMANINDA YENİ MEDYA BAĞLAMINDAKİ GÖZETİM OLGUSU*
THE PHENOMENON OF SURVEILLANCE IN THE CONTEXT OF NEW MEDIA IN PATRICK BROSI'S NOVEL "DER BLOGGER"

Dudu UYSAL**

Öz

20. yüzyılın son yıllarında bilgisayar ve internet gibi yeni medyalar hem fiziksel dünyada hem de sanal dünyada işlev gören bir gözetim toplumu ortaya çıkartır. Bu çalışmada da öncelikle gözetim, gözetim toplumu ve gözetim mücadeleleri kavramları açıklanır. Ayrıca gözetim uygulamalarının bilimsel çalışmalar içerisindeki yeri sorgulanır. Yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumunun tarihsel süreci modern öncesi gözetim, modern gözetim ve postmodern gözetim gibi üç farklı şekilde açıklanır. Söz konusu gözetim toplumu içerisinde blogların yeri saptanır ve gözetim toplumu ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğu ortaya çıkartılır. Yeni medya araçları tarafından oluşturulan gözetim toplumunun insanlar üzerindeki zararlı etkileri sosyal ve psikolojik açıdan incelenir. Kuramsal olarak elde edilen bu tespitlerin ışığı altında Patrick Brosi'nin "Der Blogger" adlı polisiye romanı çalışmanın araştırma nesnesi olarak detaylı bir şekilde ele alınır. Bu bağlamda küresel ilaç şirketi mediPlan, blog yazarları René Berger ve Marie Sommer'dan oluşan bir üçgen oluşturulur. Yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumunun sosyal ve psikolojik etkileri de bu bağlamda ele alınır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Medya, Gözetim Toplumu, Edebiyat, Patrick Brosi, Der Blogger.

Abstract

In the last years of the 20th century, new media such as computers and the Internet, have created a surveillance society functioning both in the physical world and in the virtual world. In this study, the concepts of surveillance, surveillance society and surveillance struggles are explained. In addition, the place of surveillance practices in scientific studies are questioned. The historical process of the surveillance society in the context of the new media is explained in three different ways, such as pre-modern surveillance, modern surveillance and postmodern surveillance. The place of blogs within the surveillance community is identified and the relationship with the surveillance community is revealed. The detrimental effects of the surveillance society created by the new media tools on human beings are examined socially and psychologically. In the light of these theoretical findings Patrick Brosi's crime novel "Der Blogger" is considered in detail as the object of study. In this context, a triangle consisting of mediPlan, bloggers René Berger and Marie Sommer is created. The social and psychological impacts of the surveillance society in the context of the new media are also discussed.

Keywords: New Media, Surveillance Society, Literature, Patrick Brosi, Der Blogger.

Giriş

20. yüzyılın son yıllarından itibaren dünyanın tamamının küresel bir ağ ile birbirine bağlanmasını sağlayan bilgisayar ve internet gibi yeni medyalar risk toplumu, bilgi toplumu, güvenlik toplumu ve tüketim toplumu ile birlikte yeni bir evreye dâhil olur. Bu evrenin ortaya çıkardığı gözetim toplumu da yeni medya bağlamında ele alınır. Yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu içerisinde kamusal ve özel alan arasındaki sınırlar ortadan kalkar. Bu sınırların ortadan kalkması ise gözetim toplumu içerisinde öncelikle hayatın mahrem tarafının ihlal edilmesine, sonrasında ise oldukça fazla saydamlaşan bir toplumun oluşmasına neden olur. Bu durumda serbest bir alanda özgürce dolaşan ve ayrıntılı elektronik izler bırakan veri yığınları ister kamusal isterse de özel olsun sanal alanda işlenir, toplanır, kaydedilir ve değerlendirilir. Her ne kadar hukuki süreçler bu verilerin ifşa edilmesine izin vermese de bazı kişi ya da kurumlar bu verileri bazen kendi istekleri için, bazen finansal bir destek bulmak için ve bazen de dikkat toplamak için elde etmeye çalışır. İnsanlar yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu içerisindeki yaşamlarının saydam bir hal almasından memnun olmalarına ya da bu durumu umursamamalarına rağmen verilerin bu tür hareketlenmelerine karşı gelmek istediklerinde oldukça zorlanırlar ve bunun için büyük bir çaba sarf etmeleri gerekir. Çünkü günümüz toplumunda veri toplama teknolojilerinden kaçmak neredeyse imkânsızdır. Ağa bağlı herhangi bir elektronik aleti ya da sanal dünyada herhangi bir bireysel hesabı olmayan bir kişi bile arkasında milyarlarca elektronik iz bırakabilir çünkü yeni medya bağlamında ele alınan

* Bu çalışma 26-27 Ekim 2017 tarihleri arasında Kocaeli Wellborn Hotel'de düzenlenmiş olan "II. Uluslararası İletişim, Edebiyat, Müzik ve Sanat Çalışmalarında Güncel Yaklaşımlar" adlı kongrede sunulan sözel bildirin genişletilmiş halidir.

** Arş. Gör. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, duysal@sakarya.edu.tr

gözetim toplumu hem fiziksel dünyada hem de sanal dünyada oldukça işlevseldir. Bu tür bir gözetim toplumu içerisinde toplumun bütün alt sistemleri gözetim teknolojileri tarafından yapılandırılır. Profillere sıkıştırılan internet sorgulamaları ya da ifadeler büyük firmalar tarafından analiz edilir ve bir ürün gibi ticareti yapılır. Hem iletişim verileri hem de metaveriler (metadata) insanların alışkanlıkları, özel ilgili alanları, kurdukları ilişkileri ve hatta düşünceleri ile ilgili her şeyi her geçen gün biraz daha fazla ifşa eder. Bu tür veriler güvenlik alanında, terör savunmasında, piyasa araştırmasında, reklamlarda ya da tıbbi tanılarda kullanılır. Ekonomi alanında ise müşterilerin ihtiyaçlarına yönelik fırsatlar ve çözüm önerileri sunulur. Özel alanın saydamlaşmasına zemin hazırlayan veri toplama teknolojileri özel alanın hak arayışıyla karşılaşır ama bu konuda "Saklayacağı bir şeyi olmayanın korkacağı bir şeyi de yoktur." düşüncesi ağır basar. Bir grup insan yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu içerisinde bireysel hakkından vazgeçmeyi tercih ederken, bir grup insan da mahrem verilerini paylaşmak istemediği için kendilerine şüpheyle yaklaşılır ve suçlu muamelesi görürler. Bu nedenle kurdukları iletişimin gözetlenmesinden kurtulmaya çalışan insanlar daha fazla gözetlenmeye maruz kalır. Yeni medya araçları ile yapılan gözetleme sadece geçmiş zaman ve şimdiki zaman için değil, gelecek zaman için de kapsamlı bir arşiv oluşturabilir. Bu durumda geçmiş ve şimdiki zamanla ilgili veriler geleceği belirler. Bu açıdan bakıldığında burada kişinin davranışını belirleyen şey bilinçli bir ben değildir ve burada kişinin herhangi biri, şey ya da olay hakkında vermesi gereken karar zaten yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu içerisinde önceden yapılandırılır. Yeni medya araçları ile yapılan gözetim bir teknik gibidir ve bu durumda gözetim iyi ya da kötü amaçlar için yapılabilir ama mutlaka bir şey yararına işlev yapıyor olacağı için hiçbir şekilde tarafsız olamaz.

Yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu ile ilgili bu tespitlerin ışığı altında değerlendirilen bu çalışmanın amacı ise Stuttgart'ın Backnang kasabasında 1987 yılında doğan Alman bilgisayar bilimci ve yazar Patrick Brosi'nin "Der Blogger" adlı polisiye romanının yeni medya araçları ile gözetlenen bir toplumun edebiyatla kurduğu ilişki çerçevesinde incelenmesidir. Çalışmada yöntem olarak da metin odaklı yorum tercih edilmiştir. Bu bağlamda söz konusu romandaki figürlerin hayatları, romanın olay akışı ve yapısal özellikleri analiz edilir. Ana karakterlerin kendilerine özgü sosyal ve psikolojik deneyim dünyalarından kaynaklanan problemleri ve uyumsuzlukları yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu çerçevesinde incelenir. Çalışmada ortaya çıkartılan bulgu ve sonuçlar kapsamında da romanın ana karakterlerinden olan genç bir blog yazarı René Berger'in ve mesleğinde hızlıca yükselmeyi amaçlayan ve René Berger'in peşini bırakmayan çevrimiçi-gazeteci Marie Sommer'in deneyimlediği olaylar ele alınır. mediPlan adında küresel bir ilaç şirketinin karanlık işlerini ortaya çıkartan René Berger bu şirketin piyasaya sürdüğü ilacın yan etkisini bilmesine rağmen ilaçları piyasadan toplatmamasıyla ilgili haberi medya aracılığıyla tüm dünyada yayınlar ve birden bire ortadan kaybolur. Daha sonra René Berger'in çok sarhoş ve midesinde aşırı dozda antidepresanla Kara Orman'daki (Schwarzwald) bir gölde sandalından düşmüş vaziyette ölü olarak bulunduğu haberi yayılır. René Berger'in ortadan kaybolduğu süre zarfında blog yazarlığını onun adına Marie Sommer devam ettirmeye başlar. René Berger'in geçmişinin gölgesinde yanlış bir hayat içerisinde doğru bir hayat yaşamaya çalışan Marie Sommer kendisinin tehdit ve takip edildiği düşüncesine kapılır çünkü René Berger'den şüphelenen mediPlan adlı ilaç şirketinin kendisini de gözetlediğini düşünür. Bu nedenle Marie Sommer kime güveneceğini bilemeyecek duruma gelir çünkü Marie gözetleyen de gözetlendiği bir gözetim toplumu içerisinde bulunur. Bulduğu mekânlar video ile gözetlendiği ve internet ortamındaki verilerinin de elektronik izleri takip edildiği için ağ bağlantılarının tamamından verileri silmeye çalışarak dijital intiharını gerçekleştirmeyi bile düşünür. Sonuç olarak bilgisayar ve internet gibi yeni medyaların aracı rol üstlendiği gözetim toplumu içerisinde özel hayat saydamlaşır. Gözetim toplumu bu bağlamda her ne kadar güvenlik odaklı olsa da güvensizliği de içerisinde barındırır. Gözetlenmiş olmak figürlerin çoğu için önemli bir durum olarak görülmemesine rağmen René Berger ve Marie Sommer gibi figürler bu durumdan oldukça rahatsızdır. Bu figürler takip ediliyor olma hissine bağlı olarak paranoyakça davranışlar sergiler ve aslında hareket edebileceği bir sınırsızlık içerisinde sınırlandırılmış ve baskı altına alınmış olma hissine kapılır.

1. Gözetim ve Gözetim Toplumunun Tanımlanması

Gözetim kavramı bir taraftan bireysel faaliyetlerin casuslukla ve gizli soruşturmalarla izlenmesi olarak tanımlanmasının yanı sıra diğer taraftan da rutin ve gündelik faaliyetlere işaret eden dolaysız çağrışımlar olarak da görülür. Gözetim kavramı Fransızca'da "bakarak olmak" anlamına gelen "surveillers" fiilinden türetilmiştir. Bu bağlamda gözetim boş merakın ötesinde bir durum olarak ele alınır ve belirli insan davranışlarının dikkate alındığı sürece işaret eder. Aynı zamanda "bakarak olmak" olarak tanımlanan gözetim güvenlik ile doğrudan ilişkilendirilir. Birisinin ya da bir şeyin güvenliğinden şüphe edildiği için bakarak olunduğu düşünülür. Buna bağlı olarak gözetimin amaçları arasında etkilemek, yönetmek,

korumak ve yönlendirmek vardır. Merkezine bireyleri alan gözetim kişisel bilgiye yoğunlaşır. Bu tür yoğunlaşmanın ise tesadüfi, kendiliğinden olan ve ender olarak görülen bir durum olarak ele alınmayacağı aksine kasıtlı olduğu, belirli protokollere ve tekniklere dayandığı ifade edilir. Rutin bir durum olarak görülen gözetim bürokratik yönetime ve bilgi teknolojilerine bağlı olan toplumlarda gündelik hayatın ayrılmaz bir parçası olarak görülür. Gündelik gözetim ise modern toplumlara özgü bir hastalık olarak değerlendirilir. Gözetim kavramının olumsuz anlamları çağrıştırmasının sonucu olarak etki, idare ve denetimin kötü ve topluma karşı bir durum olarak görülmemesi gerektiği düşünülür. Bu bağlamda gözetim yasal gereklilikler konusunda teşvik ve uyarı işlevi üstlenir. Buna göre idare belirli yetkilerin, yardım ve hizmetlerin layıkıyla yerine getirildiğinden emin olmak için vardır, denetim ise olumsuz olaylara engel olmak için vardır (Lyon, 2013, 30-33).

Ganascia (2016, 189-190) da gözetim kavramının üstten gözetim ve alttan gözetim olarak ayrıştırıldığına değinir. Bu bağlamda "sousveillance" yani alttan gözetim kelimesi "surveillance" yani gözetim modeli üstüne inşa edilmiş yeni bir sözcük olarak ortaya çıkartılır. Fransızca'dan gelen "sur-" "üst" anlamına gelir. "-veiller" ise "izlemek" anlamına gelir. Kelimenin tam anlamı ise üstten izlemektir. Sousveillance yani alttan gözetim ise "sous-" "alttan" "-veiller" "izleme" eylemini betimler. Altan gözetim durumunda izleyiciler toplumsal olarak izlenenlerden alttadır. Gözetim durumunda yani üstten gözetimde ise izleyenler üsttedir. Altan gözetim kavramı her izleyicinin kaydedilen bilginin tamamına serbestçe erişimi gönüllü olarak vermesi anlamına gelir. Genellikle bilgiyi kaydeden insanlar olayın içinde yer alır ve katılımcılar kayıt yapıldığının farkındadır. Ganascia bu durumun daha dengeli adil bir dünya devletine yol açacağı görüşündedir çünkü herkes diğerleri tarafından gözleniyormuşçasına hareket edecektir. Üstelik alttan gözetim kötüye kullanımın açığa çıkmasına ya da kamusal malların uygunluğunu kontrol etmeye yardımcı olacaktır. Altan gözetim kavramı güvenlik kamera sistemleri, video gözetimi, CCTV gibi otomatik cihazlar tarafından oluşturulan kişisel verileri ve anonim kayıtları paylaşan bireyleri içerecek şekilde genelleştirilmiştir. Dolayısıyla alttan gözetim yalnızca keyfi bireysel istemlere değil de otomatik kayıt cihazlarının yakaladığı bilgiyi kamusal olarak dağıtma kurallarına da bağlıdır.

Çakır'a (2015, 10, 248-249) göre ise gözetim belirli grupların diğer belirli grupların davranışlarını önlemek amacıyla verileri toplama, analiz etme, içine işleme, değerlendirme ve kullanma yollarının uygulandığı ve aynı zamanda da potansiyel olarak fiziksel, ideolojik ve yapısal şiddeti içeren ve insanları belirli davranışa yöneltmeye çalışan bir süreçtir. Çakır gözetimi potansiyel ve güncel olarak zarar, yıkım, şiddet, orantısız güç ilişkileri, kontrol, çarpıtma, baskın gelme ve disipline etme olarak da görür. Böyle bir etkinin birilerini güçlendirirken, diğerlerini de zayıf düşürdüğü görüşündedir. Bu nedenle gözetimi dayanışma ve işbirliğinin bir ifadesi olarak görmez. Gözetleme kavramını ise sistemli olarak izleme, takip etme, sınıflandırma ve kontrol etme kavramları ile ilişkilendirir.

Görülebilir her şey denetlenebilir ifadesinden yola çıkan Dolgun (2015, 37, 136) ise gözetim ve görme metaforunu toplumsal denetim açısından birbiriyle ilişkilendirir. Ona göre toplumsal kontrol ve denetim sırasında görme önemli bir rol oynar. Çünkü hem görülen hem de bilgisine sahip olunan şeyin kolayca egemenlik altına alınabildiği ve iktidar tarafından da ele geçirildiği görüşündedir. Böylece görülebilir her şeyin denetlenebilir olduğu ortaya konur. Dolgun gözetim faaliyetlerine yönelik istihbarat çalışmalarını ise jurnal, fişleme, telefon dinleme ve internet-elektronik gözetim olarak sınıflandırır.

Dolgun (2015, 28, 224, 240) gözetim toplumunu ise bireysel hayata ait her tür ayrıntının sürekli olarak kamu kurumları ve büyük şirketler tarafından toplanması, saklanması, çağrılması ve işlenmesi olarak tanımlar. Dolgun aynı zamanda gözetim toplumunun çıkış noktasını oluşturan üç karşı ütopya geliştirir. Bunlardan birincisini panoptik işleyiş paralelindeki bilgi asimetrisi içinde görülmeden görmenin gücüne yapılan vurgu olarak belirtir. İkincisini mahremiyetlere ve bireyselliğe merkezi iktidarlar tarafından gösterilen hoşgörüsüzlük olarak açıklar. Üçüncüsünü ise vatandaşların devamlı gözetim altında tutan hükümetlerin merkezi ve totaliter yapıya sahip olmasıyla açıklar. Dolgun bunun yanı sıra gözetim toplumunun temel özelliklerini gösteren üç farklı uygulama da tespit etmiştir. Bunlardan birincisini küresel terör eylemlerine karşı ve ulusal çıkarlar için geliştirilen ve ayrıca kişisel mahremiyetler alanını tümüyle ortadan kaldırarak uygulamaya sokulan gözetim ile ilişkilendirir. İkincisini idari yapılanma ile yönetim şeklinin teknoloji sayesinde giderek sanal bir anlam kazanması ve elektronik devletin genel bir kabul görmeye başlamasıyla ilişkilendirir. Üçüncüsünü ise kapitalist sistem içerisinde yaşanan dönüşümlerle, yeni ekonomi olarak adlandırılan pazar sisteminde tüketimin ön plana geçmesi ve buna bağlı biçimde tüketici davranışlarının mercek altına alınarak yakından izlenmesi ile ilişkilendirir.

Lyon (2013, 235-236, 252) ise gözetim mücadeleleri terimi ile gözetimin daima olumsuz algılanan, savaşılmıyorsa bile sorgulanması gereken bir şey olduğunu öne sürer. Ama gözetimin bir müttefik, bir gerekçe, bir teslim ya da isteksizce kabul edilen bir şey olarak görüldüğünü ve bu nedenle de gözetimin

genellikle uyumla karşılandığını da ifade etmektedir. Günümüzde gözetim uygulamaları ve süreçlerine akılcı ve yaratıcı tepkiler verilemediği için kişisel verilerle neler yapıldığının bilinmediğine de dikkat çeker. Lyon aynı zamanda gözetim çalışmalarının da son yıllarda akademik ve toplumsal tartışmalarda önem kazandığı görüşündedir. Bu bağlamda gözetim ile ilgili yapılan çalışmalar ekonomik, politik, kültürel, çevresel ve psikolojik sorunlarla ilgilenir. Lyon'a göre gözetim eski toplumsal bir süreçtir ama son yıllarda geç modern dönemin kurumsal bir uygulaması olarak artış göstermektedir. Böyle bir gelişme bilgisayarlaşma ve gözetim uygulaması arasındaki ilişki içerisinde paralel olarak artış göstermektedir ve bu nedenle gözetim bilim insanları için önemli bir çalışma alanı olmuştur.

Çalışmasında gözetimin özelliklerine yer veren Lyon'a (2013, 14-15, 19) göre gözetim olgusu izleyen ya da izlenen arasındaki ilişkiden kaynaklanır ve bu ilişkiyi zorunlu kılar. Böyle bir ilişki de gözetimin insan toplumunun temelini oluşturduğunu ortaya çıkarır çünkü eski çağlardan günümüze kadar insan kendisinde, her zaman başka bir insana göz kulak olmak, onu denetlemek ve incelemek sorumluluğu hisseder. Lyon'a göre gözetim özneleri olarak adlandırılan kişiler gözetime maruz kalanlar değildir. Bu özneler gözetim sayesinde hem etkileşime hem de tepkimeye girer. Öznenin katılımıyla gözetimin etkileri kısmen de olsa hafifletilir ya da arttırılır.

2. Gözetim Toplumunun Tarihsel Gelişim Süreci

İnsan bedeninin dünyaya açılan organik bir penceresi olan göz ve bütün sesleri duyabilen organik kulak gözetim sırasında ilk olarak kullanılan doğal öğelerdir. Organik göz ve kulağın kullanıldığı gözetim toplumu Lyon (2013, 113, 115) tarafından modern öncesi gözetim olarak adlandırılır. Lyon modern öncesi toplumlarda gözetimin gizlice izlemek ve gizlice dinlemekten oluştuğuna değinir. Bu toplumlarda gözetim yüz yüze, doğrudan, şimdiki zamanı ve yerel mekân koordinatlarını temel alarak uygulanır.

Modern öncesi gözetim toplumunun modern gözetim toplumuna evrilmesi sürecinde ise öncelikle gözün gördüğünü ve kulağın duyduğunu kayıt altına alma konusunda önemli bir rol oynayan yazı ön plandadır. Burada kitap, gazete, dergi, afiş vb. gibi basın yayın organları önemli bir rol oynar. Yazıdan sonra ortaya çıktığı dönemde yeni olarak ele alınan farklı medya aletleri ve araçları sadece gözün gördüğünü ve kulağın duyduğunu yazıya dökmekle kalmaz aynı zamanda görülen ve duyulan her şeyin görüntü ve ses kaydını da alabilir. Bunlar telgraf, telefon, fotoğraf, radyo, televizyon, sinema ve film olarak sıralanabilir. Bu bağlamda da modern gözetim toplumu ortaya çıkar. Dolgun'a (2015, 74, 97-98) göre de modern gözetim toplumunun temeli 19. yüzyılda ortaya çıkan sanayi toplumuyla birlikte atılmıştır. Böyle bir gelişme de teknik gözetim olarak görülür. Bu durumda modern gözetim toplumunda gözetim, üretim sürecinin ayrılmaz bir parçası olur. Burada teknik gözetim ile işçilerin faaliyetleri, hızları, işe yeterlilikleri, isteklilikleri, hal ve tavırları incelenir. Böyle bir gözetimi yapması için özel olarak bir çalışan görevlendirilir ve bu durumda hiyerarşik bir düzen ortaya çıkar. Bir taraftan işgücü ve emek süreci teknoloji ile koordine edilir, diğer taraftan da yüz yüze denetim üst seviyeye yükselir. Lyon'a (2013, 15, 79-80, 113, 202) göre modern gözetim yöntemleri karmaşıktır, dolaylıdır, bugünü ve geçmiş zamanı odak noktasına alır. Aynı zamanda bunlar hem yereldir hem de ulusaldır. Dosyaya dayanan bir koordinasyondan yararlanır, kapsayıcılığı, bir örnekliği ve tek türeliliği özendirir. Modern gözetim kapitalist şirketleri, bürokratik yapıyı, ulus devleti ve makineyi temel alan teknolojik bir büyümeyi kapsar. Lyon aynı zamanda 20. yüzyıl gözetim teknolojilerinin büyük bir elektronik medya düzeninden oluşmasının sonucunu az insanın çok insanı izlemesi yani panoptikon süreciyle değil de, çok insanın az insanı izlemesi yani sinoptikon süreciyle ilişkilendirir. Lyon bu durumun ortaya çıkmasına neden olan şeyin kitle iletişim toplumu olduğunu düşünür.

Bilgisayar ve internet gibi yeni medyaların ortaya çıkmasıyla birlikte de gözetim dijital ve sanal gözetim aletleriyle yapılır. Burada ele alınan gözetim toplumu ise postmodern gözetim toplumu olarak adlandırılmaktadır. Gözetim toplumunun tarihsel gelişim süreci bu şekilde ayrıştırıldığında özellikle de gözetimin genelleştirilmesinde bilim ve teknik alanındaki gelişmelerin önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Sonuç olarak da yukarıda bahsedilen organik göz ve kulak elektronik göz ve kulağa dönüşmüştür. Bu dönüşüm gözetimin yapıma şeklinin de değişmesine neden olmuştur. Bu bağlamda Çakır (2015, 10) gözetimin hem fiziksel hem de teknik olarak yapılabildiğinden bahseder. Ona göre fiziksel gözetim bir kişi ya da ekiple bilfiil yapılır. Teknik gözetim ise video kameralar, dinleme cihazları, telefon monitörleri, hareketli ekranlar, monitörler, kayıt cihazları vb. ile yapılır.

Lyon'a (2013, 15-16, 21, 84, 87, 133-134, 171) göre 20. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan tüketim toplumu tarafından oluşturulan kapitalizm içerisinde dijital teknolojiler önemli bir rol oynar ve Lyon dijital teknolojilerin postmodern gözetime aracılık ettiğini düşünür. Bu bağlamda ulus devletinin ötesinde işlev gören postmodern gözetim davranışlara yöneliktir, biyometriktir, gelecek zamanı içine alır, mikro yönden

beden odaklıdır, makro yönden de dünya odaklıdır. Postmodern gözetim bilgisayar sayesinde olayları öngörebilir, hızlı bir şekilde uygulanabilir ve ikinci bir tahmin yürütebilir. Simülasyon da burada gözetim olarak görülebilir. Postmodern gözetim bir taraftan parçalanmış bir yapı içerisinde bulunur, belirsizdir, zamanı ve mekânı temel alır ve tüketicidir, diğer taraftan da önleyici özellikler taşır. Hareket halindeki her şeyin izini rahatlıkla sürebilen bilgisayarlar sayesinde gözetim sabit yerlerden hareketli yerlere geçer. Bu şekilde mekânsal kısıtlamaların dışına çıkan gözetim zamanın da geçmişten geleceğe doğru bir seyir izlemesine imkân sağlar. Bu sayede veri koordinatları değişir, yetki alanlarına ve hiyerarşilere meydan okunur, uzaktan denetim daha kolay uygulanabilir bir hale gelir. Sonuç olarak dijital teknolojiler sayesinde kişisel veriler kolaylıkla elde edilebilir, izlenebilir, yaygın, sistemli ve rutin bir şekilde işlenebilir. Yaygın ağları kullanarak sıradan bir insanın gündelik hayatıyla bağlantı kurulmasını sağlayan dijital teknolojiler vatandaşlık, istihdam, seyahat, askeri, polisiye, terör, idari ve tüketim ile ilgili gerçek zamanlı bir akışa da izin verir. Bu nedenle 21. yüzyılın şehirlerinin dijital teknolojilerin kapasitesine oldukça fazla güvendiği düşünülür. Lyon bütün bu gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan gözetimi akışkan gözetim olarak adlandırır çünkü ona göre burada her şeyde bir ayırt edilememe durumu vardır.

Bauman ve Lyon (2016, 12-13, 16, 26) günümüzdeki gözetim toplumunu hem postmodernite hem de geç modernite ve akışkan modernite olarak tanımlar. Böyle bir görüş modernitenin birtakım yeni ve değişik yollarla akışkanlaşmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumda Lyon'a göre 21. yüzyılın başlarında akışkan modernite yükselmektedir. Buna bağlı olarak geleceğe yönelik bir projeye dönüşen güvenlik gelecekte olacak şeyleri dijital teknikler ve istatistiksel akıl yürütme ile denetlemektedir ve her zaman gözetim ile işbirliği içerisinde. Böyle bir güvenlik anlayışı, hareket eden her şeyi izler. Küreselleşmiş dünyada ulus devletlerle birlikte ve hatta bunları da aşarak akışkan bir biçimde dolaşan gözetim belirli bir zamansal ve mekânsal uzaklıkta iş görür. Bu nedenle günümüzdeki gözetim Lyon tarafından akışkan gözetim olarak değerlendirilir.

Akışkan gözetim kavramının gözetimi bütünsel olarak değil de bir yönelim olarak tanımladığı görüşünde olan Çakır'a (2015, 10, 36, 245, 249) göre de gözetim akışkan eğilimlere girerek hayal dahi edilemeyecek boyutlara yayılmaktadır. Bu durumda akışkan gözetimin sabit bir kabı yoktur. Burada akışkanlık sürekli bir değişim süreci ve katı bir biçim alamama durumu olarak ortaya çıkar. Akışkan gözetimin talep edilmesinde ise güvenlik önemli bir oynar ve bu konuda teknoloji üreten şirketlerin ısrarlı pazarlamaları da yadsınamayacak bir öneme sahiptir. Çakır da diğerleri gibi 20. yüzyılın son yıllarında ortaya çıkan akışkan gözetimi küreselleşmeyle (toplumsal, siyasi ve ekonomik yeni sorunlar), tüketim toplumuyla, bilgi toplumuyla, bilgisayar ve internet gibi yeni medyalarla ilişkilendirir. Bu bağlamda internet gözetimin küresel ağa bağlanmasına ve küresel bir etkileşimde bulunmasına yol açar. İnternet sosyal yapı üzerine gizli ve anonim olmak üzere sayıca fazla göz ekler. Bu sayede kullanıcının her adımı değişik nedenlere teknik olarak gözetlenebilir.

Postmodern gözetim belirli bir merkezden yapılan bir gözetim olmadığı için tek bir merkeze de sahip değildir. Bu nedenle fiziksel gerçeklik, mekân, zaman, beden ve kimlik bağlamında yapılan gözetimdeki sabit durum sanal gerçeklik, mekân, zaman, beden ve kimlik bağlamında yapılan gözetimde dinamik bir duruma dönüşür. Burada gözetim fiziksel dünyanın somut nesnesinden bağımsız olarak yapılmaktadır. Bu bağlamda Bauman ve Lyon (2016, 15) günümüz dünyasını panoptik sonrası olarak adlandırır. Lyon'a göre böyle bir dünyada denetmenler ulaşılamaz âlemlere kaçıp ortadan yok olabilecek bir yeteneğe sahiptir. Mahkûmlar ve denetmenlerin karşılıklı bağımlılığı artık sona ermiştir ve sonuç olarak değerli olan şey ise hareketlilik ve göçebelik olmuştur. Çünkü yeni medya her şeyin daha küçük, daha hafif ve daha hızlı olanını üretmektedir. Bu durumda fiziksel duvarlar ve pencereler sanal güvenlik duvarlarına ve pencerelerine dönüşmüştür.

Bütün bu düşüncelerden elde edilen sonuç ise günümüzdeki akışkan gözetim toplumunun oluşmasında önemli bir payı olan bilgisayar ve internetin 20. yüzyılın ikinci yarısında küreselleşen dünyanın postmodern yeni medyası olarak ortaya çıkmış olmasıdır. Bu temelde ortaya çıkan farklı yeni medyaların gelişimi de hala hızlı bir şekilde devam etmektedir. Aynı zamanda dijital ve sanal olgular temelinde oluşturulan bilgisayar ve internet gibi yeni medyalar dijital ve sanal gözetleme araçlarının da ortaya çıkmasına neden oldu. Bu tür gözetleme araçları hem fiziksel dünyada hem de sanal dünyada önemli bir rol oynamaya başladı. Buna bağlı olarak da fiziksel dünyanın gerçekliği, mekânı, zamanı, bedeni ve kimliği somut bir şekilde fiziksel olarak orada olmayla gerçekleştirilen gözetime tabii tutulmaktadır. Sanal dünyanın sanal gerçekliği, mekânı, zamanı, bedeni ve kimliği de soyut bir şekilde sanal olarak burada ve şimdiki zamanda olmayla gerçekleştirilen gözetime tabii tutulmaktadır. Fiziksel dünyada geçerli olan zamanda burada ve şimdiki zamanda gerçekleşen olay doğal bir gözle izlenmektedir. Ya da söz konusu olay elektronik göz ile izlenerek kayıt altına alınır ve sonsuza kadar rahatlıkla saklanabilir. Burada

gerçekleştirilen gözetim geçmiş zaman ve şimdiki zamana göre yapılır. Sanal dünyada geçerli olan zamanda ise geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman içerisinde deneyimlenebilen olayla ilgili gözetleme geçmiş şimdi zaman içerisinde eş zamanlı olarak yapılır. Çalışmada bu düşünceleri destekleyen açıklamalara yer veren Çakır'a (2015, 250) göre de gözetlenen toplumların yükselişi, bütünüyle kaybolan bedenlerle ilgilidir. Bu durumda iletişimi uzaktan gerçekleştirme, bedenleri ortadan kaldırır ve beden sembollere dönüşür. Buna bağlı olarak zaman ve mekânın yaşanma ve algılanma biçimleri de değişir.

Bu tespitlerle bağlantılı olarak çalışmada panoptikon ve katoptikon arasındaki ayrıma değinen Ganascia da katoptikonu günümüzdeki gözetim toplumu bağlamında değerlendirir. Ganascia'ya (2016, 185, 192-193, 195) göre panoptikonun mimari yapısı iletişimi yasaklayarak ve gözetleme kulesine gözetleyici yerleştirerek gözetlemeyi kolaylaştırır. Yani panoptikon hapisane gardiyanlarının mahkûmların yaptığı her şeyi görebildikleri merkezi bir kule etrafındaki halka üzerinde inşa edilir. Burada güneş ışığını alan ve ileten hücreler şeffaftır. Böylece gözetleyiciler kendilerini göstermeden mahkûmların tüm hareketlerini gözetler. Burada mahkûmlar birbirinden tamamen izole edilir. Panoptikon ile ilgili bu değerlendirmelerden yola çıkan Ganascia'ya göre panoptikonun ilkeleri şeffaflık, eşitsizlik ve yalıtılmış olmaktır. Ganascia katoptikonun mimari yapısının ise herkesin herkesle iletişim kurmasına imkân verdiğini ifade eder ve burada gözetleme kulesinden gözetleyici kaldırılır. Katoptikonu genelleştirilmiş alttan gözetim olarak adlandıran Ganascia'ya göre toplum tamamen şeffaftır, herkesin herkesi izleyebildiği ve kontrol edebildiği köklü bir eşitlik söz konusudur ve herkesin herkesle alışverişini sağlayan tam bir iletişim kurulmaktadır. Ayrıca burada uygulamada bir hiyerarşi yani merkez kule yoktur aksine herkes burada birbirleriyle şeffaf bir şekilde iletişim kurar. Genelleştirilmiş katoptikon benzersiz olarak görülür. Katoptikon gezegenin tamamında genelleştirilse bile, her biri kendi merkezinin keyfi otoritesi altında olduğu için genişletilmiş panoptikonların iki farklı merkezi vardır. Genelleştirilmiş katoptikonun tüm gezegene genişletilmesi olan büyük katoptikon çoklu genişletilmiş panoptikonlar ile birlikte var olabilir.

Ganascia'nın yaptığı bu tespitler doğrultusunda herkesin herkesi gözetleyebiliyor duruma gelmesi gözetleyen ve gözetlenen ile ilgili belirli rollerin tespit edilmesini de belirsizleştirir. Bu durumda gözetleyen her zaman görünmezdir ve gözetlenen de bir başkasını gözetlediği için o da görünmez olur. Bu nedenle hem gözetleyeni hem de gözetleneni üstlendiği rol açısından sabit bir zemine oturtmak kolay değildir.

Dijital ve sanal olgular temelinde ortaya çıkan yeni medya araçları ile yapılan gözetim sırasında görünürlük ve görünmezlik arasındaki ayrım da çözüme uğrar. Bunun en önemli sebeplerinden biri de günümüz gözetim toplumunda güvenliğin önemli bir rol oynamasıdır çünkü güvenliğinin tehlikede olduğunu fark eden birisi gözetimin görünürlüğü ve görünmezliği ile ilgili çok fazla sorgulamada bulunmaz.

Görünürlük ve görünmezlik arasındaki dengenin bozulması özel hayat ve kamusal hayatın da dengesinin bozulmasına neden olmuştur. Bu gelişmelerden önce neyin gösterilmemesi gerektiğinin bilincinde olanlar bu gelişmelerle birlikte özel hayata dair her şeyi ortaya koymaya başlamıştır. Bütün bunların sonucu olarak da özelliği görünmezlik ve bağımsızlık olan mahremiyetin tamamen ortadan kaldırılması gibi bir sorun ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak da neyin mahrem olduğu sorusuna artık kesin bir cevap verebilmek çok da mümkün değildir. Aslında bu durumla ilgili bir genelleme yapmak da uygun değildir çünkü farklı toplumların gelişmişlik düzeyi bu durumun nasıl ele alınması gerektiğinde önemli bir rol oynar.

Güven içerisinde olmak ve güvensizlik hissetmek arasındaki belirli ayrım da yok olmaya başlamıştır. Yeni medya araçları ile gözetlendiğinin farkında olanlar bir tarafta güvenli bir hayat sürdüklerine inanırken diğer tarafta da çok fazla güven içerisinde olmadıklarını hissederler.

4. Yeni Medya Bağlamında Ele Alınan Gözetim Toplumu İçerisinde Blogların Yeri

Bloglar yeni medya olan internetin sosyal açıdan etkileşimli yeni biçimlerinden biri olarak görülür. Bloglar dünya çapında işlev gören ağ sayesinde özellikle de elektronik postalarla popüler bir yeni iletişim aracı olmuştur. Böylece bloglar internete ait yeni bir alt kültür ortaya çıkarmayı başarmıştır. Bloglarda ön planda duran şey elde edilen bilginin analizidir. Yazılan çoğu şeyin bilgilendirici nitelikte olduğu bloglarda bilgi her zaman tartışmaya ve yorumlamaya açıktır. Blog yazarları bloglarında hem kendilerine ait görüş ve düşüncelerin hem de farklı görüş ve düşüncelerin demokratik bir şekilde temsil edilmesine yardımcı olduğu için doğru bilginin yayılmasını da kolaylaştırır. Blog yazarları kendilerini özgürce ifade etmelerinin ve küresel ağ kurmalarının yanı sıra hem küresel medya eleştirisi yapar hem de jurnalistik sosyo-politik müdahaleyi savunan tekno-aktivistler olarak da bilinir. Blog yazarlarının bağlantı ağlarına oldukça düşkün olmasının sonucu olarak da Google Bombalama olarak bilinen alt kültürel bir fenomen ortaya çıkmıştır. Popüler arama motoru Google'ın site sıralama sisteminde en çok bağlantı verilen, yakın zamanda

güncellenmiş ağ içeriğini destekleme eğilimi yüzünden bloglara özel ilgi gösterdiği ortaya çıkmıştır. Blog yazarları bu düşünceyle çok sayıda aynı türden blog yazarını Google kullanıcılarının normalde arayabileceği arzu edilir anahtar kelimeleri içerecek şekilde tasarlanmış özel yazılara giden bağlantılar paylaşmaya teşvik edecek kampanyalara başlamışlardır. Blogların adalet bombası olarak bilinen bu kullanımı özellikle hoş gitmeyen bir kurumun veya varlığın ya gizleyen ya da eleştiren bir dizi anahtar kelimeye bağlantısını verme işlevi görür. Blog yazarları için anonim ve takip edilemez olmak da önemli olduğu için bloglama ihtiyacına yanıt verecek şekilde çevrimiçi gazetecilerin kimliklerini korumak için "invisiblog" gibi açık kaynak yazılımlar geliştirilmiştir. Bloglamanın başarısında ise sadece siyasal etkiler yaratıp yaratmadığına göre ele alınması gerektiği vurgulanır. Çünkü blog yazarları yeni medya internetin ne olduğu ve nasıl kullanılması gerektiği ile ilgili anlayışı da tümüyle genişletir. Dünyadan sanal olarak yabancılaşarak yazan blog yazarları sadece masaüstlerine bağlı kalmadığı için kişisel dijital yardım cihazlarından ve cep telefonlarından da anında fotoğraflar, metinler, sesler ve videolar da paylaşır (Kahn ve Kellner, 2016, 250-253).

Türkoğlu'na (2010, 54) göre de bloglar bireylerin kendilerini tüketim toplumuna ve şov dünyasına gönüllü kurban etmesi anlamına gelir. Bloglar dosyaların paylaşıldığı bir dağıtım merkezi işlevi üstlenmesiyle de paylaşılmayan dosyalara yönelik merakın giderildiği bir yer olur. Blogların gün geçtikçe ciddiyetten uzaklaştığı düşünülmesine rağmen blogların her durumda dosya paylaşımına imkân verdiği ifade edilir. Bu durum da büyük dosya paylaşımlarına imkân veren sitelerin ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Linkleri meraklıları ile paylaşmakta kullanılan bloglar hakkında herhangi bir şikâyet olursa blog kapatılır. Ama bloğu kapatılan kişi tekrardan farklı bir kullanıcı ve blog adı ile kendisine yeni bir blog oluşturur, dosyaları tekrardan paylaşır ve linkleri tekrardan verir. Buna daha çok bir blog kapatılmışsa iş bitmiştir gözüyle de bakılır. Bunun nedeni ise dijital yerlilerin dün varken bugün yok olmuş bir bloğun peşine düşüp ona ne olduğunu, kapatıldıysa yerine açılan yeni bloğun nerede olduğunu arayacak zamanının ve motivasyonunun olmamasına bağlanır.

Türkoğlu (2010, 57) tarafından blog dünyası blogosfer olarak adlandırılır ve onun için burası içinde ne aranırsa bulunabilecek dijital bir ekosistemdir. Bu da yeni problemlerin ortaya çıkmasına neden olur. Bunlardan bir tanesi de bloğun okunmasının ve popüler olmasının nasıl sağlanacağıdır. Hızlı bir şekilde büyümeye devam eden blogosfer sadece blog dünyasıyla sınırlı arama yapma imkânları ortaya çıkartmıştır. Bloglar bugün söyleyecek bir sözü olan herkesin sahip olması gereken, zamanından başka harcayacak hiçbir şeye gerek duymayan ücretsiz sanal bir imkândır. Blogların her zaman güncel kalması gerekir. Artık bloglar sadece yazıların yazıldığı bir yer olmaktan çıkmıştır. Her çeşit medya aletlerinden elde edilen dosyalar bloglarda rahatlıkla paylaşılabilir. Bu nedenle yazı yazmayı sevmiyor olmak artık blog sahibi olmama sürecinde bir bahane olmaktan çıkmıştır. Bloğun okunurluğunu sağlayacak önemli konulardan birisi de blog uzmanı sitelerden erişilebilir hale getirilmesidir.

5. Yeni Medya Araçları İle Oluşturulan Gözetim Toplumunun İnsanlar Üzerindeki Etkileri

Bilgisayar ve internet gibi yeni medyalar temelinde dijital ve sanal teknolojilerle oluşturulan gözetim toplumunun insanlar üzerinde ortaya çıkardığı zararlı etkilerine bakıldığında genellikle sosyal süreçler ve bireysel psikolojide yarattığı etkiler ele alınır. Bu bağlamda bu tür gözetim toplumunun ortaya çıkardığı zararlı etkiler arasında mahremiyetin, demokrasinin, özgürlüğün, ahlakı temel alan hayat tarzının, veri yasalarının, adaletin ve eşitliğin ihlal edilmesi bulunur. Aslında burada bütün diğer öğeleri tek çatı altında toplayan asıl olgu mahremiyettir. Çünkü kişinin mahrem hayatına ait olan veriler gözetim ile zarar görmediği sürece bütün bunların ihlal edilmesinden de söz edilemez. Ayrıca bu konuda şeffaflığın da belirleyici rol oynadığı söylenebilir. Şeffaflık yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu çerçevesinde değerlendirildiğinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler ortaya çıkarmaktadır. Şeffaflık yukarıda sıralanan durumlar bağlamında her şeyin açık bir şekilde görünür olması bakımından oldukça olumlu ele alınırken, söz konusu aynı durumların gizli kalması gerektiği halde kötüye kullanılması ise oldukça olumsuz etkiler ortaya çıkarır. Mahremiyetin ve şeffaflığın olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilmesinin başlıca nedenleri arasında özel hayatın ve kamusal hayatın arasındaki farkın ortadan kalkması bulunur. Bu durumlara bağlı olarak ortaya çıkan sorunların bireysel psikolojide görünme şekli ise gözetim toplumu içerisinde cisimleştirilmiş yani nesne görevi gören, her şeye boyun eğen ve güvensizlik içerisinde yaşamak zorunda bırakılan bireylerin şüphesi, korkuyu ve paranoyayı en üst derecede deneyimlemesidir.

Gözetim sırasında mahremiyetin ihlal edilebileceği düşüncesinde olan Lyon'a (2013, 249-251) göre de neyin mahrem neyin kamusal olduğunu belirleyebilecek bir sınır yoktur. Bu sınır çizilmeye çalışıldığında ise oldukça karışıktır, tarihsel ve kültürel olarak da görelidir. Lyon mahremiyetin türlerini ise bedensel

mahremiyet, iletişim mahremiyeti, enformasyon mahremiyeti, bölgesel mahremiyet ve görüntü mahremiyeti olarak sıralar.

Şeffaflık konusunda ise çelişkili bir durumun söz konusu olduğuna değinen Çakır'a (2015, 45) göre herkesin sürekli kontrol edildiği, incelendiği ve yargılandığı yeni şeffaflığa imkân tanıyan yeni gözetim uygulamaları gözetim yapan kurumları görünmez kılar. Bu durumda yetkili olanların akışkan modernite içerisinde elektronik sinyal hızıyla yol aldığı sürece şeffaflığın bir taraf için artarken diğer taraf için azaldığını düşünür. Lyon'a (2013, 261-262) göre de gözetim toplumunun şeffaflığını zorunlu kılan bir güvenlik toplumu içerisinde kişisel veri açığı yaşanmasının sosyo-ekonomik sonuçları vardır. Bu durumda gözetimden elde edilen verilerin nasıl kullanıldığı her zaman sorgulanır. Bireysel verilerin dünyada onuru ve özgürlüğü tehlike altında olan cisimleştirilmiş bireylere işaret etmesi aynı zamanda şeffaflığın da neden bu kadar önemli olduğunu gösterir. Demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi için şeffaflık oldukça önemlidir ama bu durum küçük bir gizliliğin de olmayacağı anlamına gelmez çünkü insan onurunun saygınlığı için insan hayatında gizli tutulması gereken mahrem bir taraf mutlaka olmalıdır. Medyanın yaygın olduğu ortamlarda açıklık, şeffaflık ve iletişim her zaman söz konusudur ama medya hesap verilebilirlik konusunda bu kadar net olamayabilir.

Dolgun (2015, 28, 170-171) ise cisimleştirilmiş birey bağlamında ele alınan bireyin temel özelliklerini oluşturan ruh, kişilik ve karakter yapısı gibi farklı davranış kalıplarının ve özgün kişisel özelliklerin ortadan kaldırıldığı görüşündedir. Bu durumda özne olmaktan çıkan bireyler birer nesneye dönüşür. Dolgun insanların biyolojik özellikleri yoluyla gözetime tabi tutulmasını gelecek için büyük bir tehlike olarak görür. Aynı zamanda sinyal istihbaratı olarak adlandırılan bu gelişmelerin insanları uysal bir robota da dönüştüreceği görüşündedir. Böylece insanlar bir tür programlanmış makine gibi davranacak ve iktidarlar ise denetimlerini en üst seviyeye çıkartacaktır. Ayrıca insanlığın tamamı da gözetim altında tutulmuş olacaktır. Bu düşüncelere ek olarak Çakır (2015, 287) da sürekli olarak gözetlendiğini bilen insanların tepkilerini belli etmekten çekindikleri ve korktukları için uysallaştığını düşünür.

İleri teknolojinin bilgisayarlar tarafından yönlendirilen makineleşmiş bir toplum üreteceğine değinen Dolgun (2015, 220) böyle bir durumun yeni bir tehlikeye de işaret edeceği görüşündedir. Ruh sağlığını yitiren ve paranoya içerisinde yaşayan insanların oluşturduğu sağlıksız bir toplum örgütlenmiş ve tek tip olan toplumsal bir dizgenin oluşma tehlikesini işaret eder. Aynı zamanda gücün, düzenin, önceden bilme olasılığının ve gözetimin artmasıyla örgütsel yapının ortaya çıkma tehlikesi de vardır. Bu durumda bireyin iç güvenliği, mutluluğu, akli ve sevmeye kapasitesi zarar görür. Birey zihinsel hastalıkların ve umutsuzluğun girdabında kıvranıp duran bir otomata dönüşür. Dolgun'a göre bütün bunlara aslında insanlığın başarısızlığı ve delice dürtüler neden olur ve topluluktaki farklılıkların tek biçimli hal alması, özgürlüğün de köleliğe indirgenmesi olarak görülür.

Çakır (2015, 264) için de gözetlenenin yaşadığı psikolojik yıkım eziyet çekme duygusu, kaygı, endişe ve korkunun artmasıyla başlar. Bu endişeler zamanla paranoyaya dönüşür ve özellikle de özel yaşama ait bilgilerin bilinmesinden ve bunların ifşa edilmesinden korkulur. Bu korku bireylerin iletişim araçlarını kullanmaktan kaçınmasına neden olur ve bireyler hem tedirgin hem de kuşkucu davranmaya başlar. Bireyler telefonda konuşmaktan, elektronik posta kullanmaktan ve görsel ya da yazılı bir metni paylaşmaktan korkar. Özellikle de enformasyon süreçlerinde internette bir şey yazdığı ya da paylaştığı için hakkında soruşturma açılan, tutuklanan ya da ceza alan insanların olay örnekleri bu korkuyu ve paniği ikiye katlar. Daha sonra bu korku ve panik diğer alanlara da yayılır. Çakır'a göre bu tür psikolojik sarsıntıların uzun vadedeki sonuçları ise ifade özgürlüğünün yavaş yavaş yok olması, bireyin kendisine otosansür uygulaması, içe kapanması ve haberleşme araçlarını kullanmaktan uzaklaşmasıdır. Bu sonuçlara da internet alanındaki hukuksal düzenlemelerin yetersiz olması ve bireysel hakların güvencelerinin zayıf olması neden olur. Çakır bütün bu olumsuz durumlara en kısa zamanda çözüm getirilmediği sürece, ileri teknolojiye sahip toplumlarda bu araçları değil de aksine en eski araçları kullanan bireylere daha fazla rastlanacağı düşüncesindedir.

Ortaya çıkan bütün bu olumsuz etkilere rağmen Lyon (2013, 241) gözetimi etkisizleştirmenin yollarından bahseder. Bunlardan bazıları keşif hamleleri, kaçınma hamleleri, sırtına binme hamleleri, manevra hamleleri, çarpıtma hamleleri, engelleme hamleleri, maskeleye (kimliklendirme), bozma hamleleri, reddetme hamleleri, işbirliği hamleleri ve karşı gözetim hamleleri olarak sıralanır. Lyon bu hamlelerin her birinin bir direniş ve itaatsizlik biçimi medyana getirdiğini düşünür.

6. Küresel İlaç Şirketi mediPlan, Blog Yazarı René Berger ve Marie Sommer Üçgeninde Edebiyat ve Yeni Medya Bağlamındaki Gözetim Toplumu Arasındaki İlişki

Modern zamanlarda gözetimin gündelik hayatı etkileyen bir fenomen olarak ortaya çıkmasıyla birlikte romanlar, şarkılar, filmler, televizyon ve diğer iletişim araçlarında gözetim durum ve süreçleri resmedilir ve analiz edilir. Bunun da ötesinde internet ve bilgisayar gibi yeni medyalar da gözetimin deneyimlenebildiği ve incelenebildiği alanlar ve oyunlar sunmaya devam eder. Gözetimin ne olduğunun anlaşılmasını sağlayan bu tür film ya da romanlar genellikle olumsuz ve baskıcı olduklarından sakınmak ve uzak durmak istenen bir dünya hakkında fikir verir. Bu nedenle edebi metaforlardan dolayı olarak dikizleyen, süzen, gözleyen ve bakan kişiler ortaya çıkar. Bu tarz bir ortaya çıkma aynı zamanda popüler iletişim araçlarının gözetim anlayışını da şekillendirir. Önemli bir metafor ve benzetme kaynağı olan romanların okurları kendi hayal güçleri dahilinde gözetleyen ya da gözetlenen karakterlerin içine girer ve okurlar gözetimin önemli birçok boyutu ile ilgili olarak bilgilendirilir. 21. yüzyılda gözetimi anlama araçları olarak artık romanların yerini filmlere bıraktığı söylenebilir. Film aracı gözetime başka dallarda var olmayan belli anlayışlar sağlarken gözetim metaforundaki anahtar noktalar için hala edebi metinler tercih edilecek niteliktedir. Gözetim anlayışının büyük bir kısmı "Konuşma" (1974), "Thelma & Louise" (1991), "Sliver" (1993), "İnternette Av" (1995), "The End of Violence" (1997), "Yılan Gözler" (1998), "Truman Show" (1998), "Devlet Düşmanı" (1998), "Time Code" (2000), "Azınlık Raporu" (2002) gibi filmlerden şekillenmiştir. "Biri Bizi Gözetliyor" adlı gerçeklik programı fenomeni gözetimi daha kesin bir şekilde eğlence deneyimine dönüştürmüştür. Gözetim kameraları önünde oynamak da buna bir kıvrım katmıştır. Devlet idaresini, devlet gözetimiyle ilgili en güçlü metaforlarını sunan George Orwell'in "1984" adlı romanıdır. Franz Kafka'nın belirsizliğin rolüne adanan romanı "Dava" da bir önceki roman kadar sarsıcıdır. Margaret Atwood'un "Damızlık Kızın Öyküsü" adlı romanı da devlet gözetiminin boyutlarını ve iktidarın cinsiyetini irdelemektedir. Yevgeni Zamyatin'in "Biz" adlı romanında da panoptik mantık paralelinde cam duvarların içindeki şeffaf evlerde yaşayan insanların her yaptığı ve her dakikası yani bireysel mahremiyetler alanı merkezi güç tarafından sürekli gözetlenmektedir (Lyon, 2013, 18, 54, 198, 201, 209, 223-225). Aldous Huxley'in "Cesur Yeni Dünya" adlı bilim kurgu romanında ise bireylerden ve bireyselleşmeden bahsetmenin mümkün olmadığı bir ortamda toplumun üyeleri hükümet tarafından çeşitli biyolojik uygulamalarla yazgıları belirlenmiş ve şartlandırılmış olarak prototip şekilde özenle üretilmektedir (Dolgun, 2015, 226).

Bilgisayar ve internet gibi yeni medyalar bağlamında ele alınan gözetim toplumu olgusu çerçevesinde incelenen Patrick Brosi'nin "Der Blogger" adlı romanında ise başta bilgisayar olmak üzere ağa bağlı iletişim medyaları gözetim aracı olarak işlev görür. Gözetim olgusunun klasik anlamda anlaşılmasına öncülük eden çoğu romanlardaki merkezi devlet iktidarının yerini bu romanda herkes olabilen yeni medya kullanıcısı alır. Buna bağlı olarak da herhangi bir hiyerarşi olmadan herkesin herkesi rahatlıkla gözetleyebildiği merkezden yoksun bir gözetim toplumu ortaya çıkar. Bu bağlamda romanın ana karakterlerinden olan René Berger'in ve Marie Sommer'in hayatları ve gözetim toplumu içerisine nasıl sürüklendikleri bu çalışmada ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir. Söz konusu bu romanda tam bir olay üçgeni yer alır. Bu üçgenin başında tüketim toplumu içerisinde kendisine rakip olan başka herhangi bir küresel şirketi kabul etmeyen ve kendisini dev bir ilaç piyasası olarak göstermeye çalışan mediPlan adlı şirket bulunur. Bu bağlamda romanda küreselleşmeyle birlikte ekonomi alanında yadsınamaz bir uluslararası rekabetin olduğu da ayrıca vurgulanır. Bu doğrultuda ekonominin yerleşme bölgesinin kuvvetlendirilmesi, yüksek kalite talepleri ve müşterinin güvenliği de ön plandadır ama René Berger'in ortaya çıkardığı skandal mediPlan'nın müşteri güvenliğini çok fazla önemsemediğini romanda şu ifadelerle ima etmektedir. „[...] Der internationale Wettbewerb. Gestiegene Qualitätsansprüche. Die Sicherheit des Kunden. Mit etwas mehr Pathos: Die Stärkung des Wirtschaftsstandortes Schweiz.“ (Brosi, 2015, 26)

Küreselleşme ve ekonominin birbirlerini nasıl etkilediklerinin ele alındığı ve aslında küreselleşmeye yönelik eleştirinin yapıldığı bu romanda birbirine karşıt bütün olaylar küreselleşmiş bir ekonomi dünyası mantığında eş zamanlı ve paralel olarak gerçekleşir. Söz konusu bu dünya içerisinde artık başlatılabilecek hiçbir şey yoktur. Buradaki her şey iyice çığnır ve hazmedilir. Bu tür yapının karşısında da artık hiçbir şey desteklenmez çünkü ortada hüküm süren bir şekilsizlik vardır. Bu şekilsiz şeyler her tür olası uygulama noktasının arkasından gider ve kullanılır. Daha sonra ise hiçbir şekilde ortaya çıkmaz. Romanda ifade edilen bu düşüncelerle anlatılmak istenen asıl mesele postmodern ve postyapısalcı anlayış ile yakından ilişkili olan küreselleşme olgusunun başta ekonomi olmak üzere her alanda iyi ve kötü, doğru ve yanlış, güzel ve çirkin vb. ikili karşıtlıkların arasındaki farkı ortadan kaldırmasıdır. Bu noktadan bakıldığında olumlu ve olumsuz taraf eşdeğerdedir. Buna bağlı olarak bir şeylerin başı ve sonu da yoktur çünkü her zaman ortada olma ve arada olma durumu söz konusudur. Aynı zamanda her şeyin en ince ayrıntısına kadar tüketildiği bir

ortamda üretimin de kendi içerisinde sanallaştığından söz edilebilir. Aslında yokluktan bir şeyler üretilmiş gibi gösterilerek simülasyonun önemli bir rol üstlendiği sanallaştırılmış dünyaya kapı aralanır. Bu nedenle hiçbir şeyin aynısının tekrardan üretilmesi söz konusu değildir. Üretimin makineye devredilmesiyle birlikte orijinal olanın yok olduğu iddia edildiğinden beri orijinal olan şey simülasyon ve sanal olur yani aslında her şeye rağmen var olduğunu kanıtlamaya çalışan bir yok oluşun hikayesi anlatılmış olur.

“Marie [...] räusperte sich. „Globalisierungskritik? Schon lange von der Wirtschaft eingenommen. Es gibt regionale Produkte zu kaufen, und man wirbt damit, inländischer Hersteller zu sein. Die Freiheit des Individuums? Wird von jedem verdammten Turnschuhhersteller zelebriert. Klassische bürgerliche Ideale? Die Modellabels bedienen den modernen Spießherren ebenso wie der Buchmarkt, die Autohersteller und IKEA. Vegetarier werden ebenso von einem ganzen Industriezweig beliefert wie die Verfechter eines exzessiven Fleischkonsums. Tiere zu essen ist cool, keine Tiere zu essen ist auch cool, Single sein ist cool, in familiären Strukturen zu leben ist cool, Internet und totale Vernetzung ist cool, aber den Strom nur aus der eigenen Solaranlage im Garten zu beziehen ist auch cool. Die Umwelt zu lieben ist cool, aber ‘nen dicken SUV zu fahren auch, Freiheit ist cool, aber Sicherheit ist auch irgendwie cool. Feminismus ist cool, aber das Playboy-Bunny zu spielen ist genauso cool. Es gibt nichts mehr, für das man sich einsetzen kann, alles ist schon durchgekaut und verdaut. Man kann sich gegen dieses Establishment überhaupt nicht mehr auflehnen, weil es nur noch ein amorphes Etwas ist, das an jedem möglichen Angriffspunkt sofort nachgibt und einen vereinnahmt. Und dann kommt man nicht mehr heraus. Sogar die Liebe zum Menschen hat ihren eigenen Wirtschaftszweig.“ (Brosi, 2015, 109)

Romanda eskiden ideallerin çağı olarak bilinen dönemlerin geçtiğinden ve artık 21. yüzyılda yeni çözümlere ihtiyaç duyulduğundan bahsedilir. „[...] Das Zeitalter der Ideale ist vorbei. Für das 21. Jahrhundert brauchen wir neue Lösungen.“ (Brosi, 2015, 110) Bu bağlamda ekonomide, sanayide ve siyasette şeffaflık vazgeçilmez bir olgu olarak ortaya çıkar. Bilgisayar ve internet gibi yeni medyalar ise küreselleşmiş dünyaya ait şirketlerin uzatılmış bir kolu olarak görülür. Şeffaflığın gösterildiği ortamlardan olan blog alanları ise filtrelenmemiş gerçekliklerin kamuya sunulduğu biricik mekânlardandır. Bu nedenle gözetim olgusunun blog çevresinde önemli bir yeri vardır çünkü blog yazarlarının gönüllü olarak kendilerini ifşa etmeleri görünürlüğü sınırlarının değişmesini sağlar. Geceleri blog yazarlarının odalarını görmek için kızılötesi araçlar kullanmak ise bireysel hakların ve özel alanın ihlali anlamına gelir. Blog yazarlarının gece faaliyetleri ve çevrimiçi aktarımları ise istisnasız ifade özgürlüğü hakkı olarak görülür. Blog ve interaktif görüşme alanlarının yadsınamayacak derecede fazla olduğu internette izleyicinin ilgisi ve reytinglerin sayısı da oldukça önemli görülür. Bu durumda modern medya olanakları dâhilinde insanları iyimserliğe sevk edecek bir durum söz konusu olmadığı için gözetim sistemlerinin insanları olası olumsuz etkilerden korumadaki teknik sınırlarına güvenmenin de oldukça yanlış olduğu düşünülür (Lyon, 2013, 33, 227).

20. yüzyılın sonuna doğru demokrasinin dayanak noktası haline gelen, bilgisayar ve internet gibi yeni medyalar temelinde ortaya çıkan sanal dünyada şeffaflık önemli bir rol oynar. Bu durumda sanal alan da demokrasinin görüşüldüğü alternatif bir parlamentoya dönüşür. Romanda adı geçen mediPlan adlı şirketin ise medya tarafından yakından takip edilmesine rağmen tüketim toplumu içerisinde büyük kazançlar elde etmek için söz konusu şeffaflığı göz ardı ettiği açıkça görülmektedir. Ama günümüzde gözetleyen de gözetlendiği yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumunun elde ettiği veriler sayesinde şeffaflığı bertaraf etmek ve bir şeyleri gizlemeye çalışmak oldukça zordur.

„...WICHTIG UND inzwischen unverzichtbar für Transparenz in Wirtschaft, Industrie und Politik. Vor allem in einer Zeit, in der die etablierten Medien immer mehr zum verlängerten Arm der Großkonzerne werden, ist die Blogsphäre der einzige Raum, in dem ungefilterte Tatsachen öffentlich gemacht werden können. Sie wird damit zum zentralen Angelpunkt der Demokratie im 21. Jahrhundert, zu einer Art Ersatzparlament im Virtuellen.“ (Brosi, 2015, 242)

Romanda gözetim toplumu çerçevesinde çizilen üçgenin alt iki köşesinin birinde de mediPlan ile ilgili bir skandala imza atarak kendisini sanal dünyanın sonsuz derinliğinde var etmeye ve gündemde tutmaya çalışan blog yazarı René Berger bulunur. Romanın ana karakterlerinden biri olan René Berger bir gün herhangi bir şekilde bir belgeye ulaşır. Bu belge küresel bir ilaç şirketi olan mediPlan'ın piyasaya sürülen bir ilacın öldürücü yan etkilerini bilmesine rağmen bunu piyasadan toplatmadığına kanıt olarak gösterilir. Söz konusu bu şirket neredeyse altı ay boyunca bu ilacın satışından önemli miktarda bir gelir elde eder. Aynı zamanda ölüm olayları artana ve medyanın bundan haberi olana kadar da ilacın satışını devam ettirir. René Berger ise bu skandalı ortaya çıkarana kadar hiçbir şekilde tanınmayan genç bir blog yazarıdır. Ama ifşa ettiği bu olayla birlikte birkaç gün boyunca neredeyse bütün televizyon kanallarında boy gösteren

karizmatik, etkili konuşan ve henüz yirmili yaşlarının sonunda olan bir blog yazarı olarak ortaya çıkar. Konuyla ilgili her şeyi ifşa etmesine rağmen bu belgeyi bulduğu haber kaynağı ile ilgili herhangi bir şey söylememeyi tercih eder. René Berger birkaç kez televizyonda boy gösterdikten sonra bütün işlerinden elini eteğini çeker ve gelen röportaj tekliflerinin de hiçbirini kabul etmez. Doğal olarak gazetecilerin de René Berger'e olan ilgisi zamanla kaybolur. René Berger bu skandalın ortaya çıkmasından sonra küresel ilaç şirketi mediPlan tarafından sürekli olarak takip edilir ve gözetlenir. İntiharından önceki üç hafta boyunca 24 saat süreyle aralıksız gözetlenir. Gizlice telefonları dinlenir, elektronik postları okunur ve kaldığı otel odası da hem dinlenir hem de izlenir. René Berger içerisinde olduğu bu durumu her zaman bir çaresizlik olarak değerlendirir. René Berger'in bir tür ilaç bağımlısı olduğu bilinir ve ölümünden sonra da cesedinde aşırı dozda kullanılan antidepresan bir ilaç olan "Prozac" bulunur. René Berger'in ortadan kaybolduğu süre aralığında ise bloğunu Marie Sommer adında blog yazma alanında henüz çok yetkin olmayan bir bayan üstlenir. Bu arada da büyük bir açığa çıkarma eyleminde bulunan René Berger'in ölümünden küresel bir ilaç şirketi olan mediPlan sorumlu tutulur ve onun mediPlan tarafından intihara sürüklendiği düşünülür. Aslında bu duruma sürükleyen mediPlan değil de INC tarafından planlandığı ve yönetildiği ise daha sonradan ortaya çıkar. Bu tür oyunu INC, Avrupa'daki asıl rakibini hem halkın önünde hem de siyaset alanında rezil etmek için yapar. Ama romanda René Berger'in cinayete mi kurban gittiği yoksa intihar mı ettiği ile ilgili kesin bir bilgiye yer verilmemiştir.

Romanda birbirinden ayrı düşünülemez ve birbirleri üzerinde etkisi olan bir olay sarmalı içerisinde yeni medya araçları ile ortaya çıkartılan haberlerin çoğunda sansasyonel bir etki derecesi gözlemlenir. Bu tür haberler medyanın yoğun talebiyle karşılaşır, kısa bir süre sonra da haber değerini yitirir ve yok olmaya mahkûm olur. René Berger romanda bu durumu, manşet olan her haberin sıkıcı gelmeye başlayan bir oyuncak gibi birkaç hafta içerisinde düşüşe geçtiğini ve medyaya yönelik ilginin atom parçalama süresinden oldukça az olduğunu ifade ederek betimler. Doğal olarak bu durumdan en fazla da haberi yapan kişi etkilenir yani henüz yeni yeni yıldızı parlamakta olan blog yazarı René Berger gibi hem sosyal hem de psikolojik yönden zarar görür. Bu durumda René Berger bir taraftan mediPlan'ın tepkisiyle karşılaşırken, diğer taraftan da mesleğinde yeni yeni parlamaya başladığı anda ortadan kaybolmak zorunda kalır. Sessiz sedasız bir şekilde ortadan kaybolması önce yeni bir skandal hazırlığı içerisinde olduğu iddialarını gündeme getirir, daha sonra cesedinin bulunduğu anda ise ya cinayete kurban gittiği ya intihar ettiği ya da intihara sürüklendiği düşünülür. René Berger henüz yirmili yaşlarında olmasına rağmen aşırı dozda antidepresan kullanacak kadar psikolojik bir yıkımın etkisi altında kalmış da olabilir. Romanda ifade ettiğine göre içerisinde bulunduğu mutlak gerçekliğin etkilerine artık dayanamamaktadır. Bu durumda ya çıldırmayı tercih edecekti ya da bu ilaçların sayesinde kendisini birazcık olsun yatıştıracağı çünkü bilgisayar ve internet gibi yeni medyaların ortaya çıkardığı bir sanal ortamda aklını kaybetmeden hareket etmenin imkânsız olduğunu düşünür. Ona göre hiçbir organizma mutlak bir gerçeklik ortamında aklını kaybetmeden uzun süre hayatta kalamaz. Bilgisayar ve internet gibi yeni medyalar temelinde ortaya çıkan dijital ve sanal olguların yarattığı sanal dünyaya ait gerçeklikler, mekânlar, zamanlar, bedenler ve kimlikler aslında yeni medya kullanıcısının çıldırmanın eşliğinde olduğunu işaret eder. Çünkü kullanıcının karşısında, içerisinde somut olarak bulunan fiziksel dünyanın gerçekliğinden daha gerçek olduğunu iddia eden sanal dünyanın gerçekliği durur. Aslında kullanıcı bu durumda ne gerçek ne de gerçek olmadığı kanıtlanamayan bir gerçekliği deneyimler. Bu şekilde oluşturulan bir dünya içerisinde şeffaflığın hat safhaya ulaştığı düşünülürken ise bir blog yazarı deneyimlenenle ilgili rapor verme özelliğini kaybetmeden hayatta kalamayacak duruma gelir.

„[...] Er war unmöglich, sich über Monate hinweg in diesen Sphären des Internets zu bewegen, ohne den Verstand zu verlieren. Kein Organismus konnte längere Zeit im Zustand absoluter Realität überleben, ohne verrückt zu werden. Ohne die Fähigkeit zu verlieren, über das Erfahrene zu berichten.“ (Brosi, 2015, 105-106)

René Berger mesleğindeki yıpranma payını, özellikle de gözetlenme ihtimali kapsamında bilinçli bir şekilde dikkate alır. Örneğin yazdığı makale ile ilgili yorumları internete bağlanarak takip etmek istediğinde oldukça zorlu bir yolu tercih eder. Bu durumda René Berger yazı masasına oturur, pantolonunun cebinden akıllı telefonunu çıkarır, kılıfını açar ve bataryasını çıkarır. Fransız ağ işletmecisinin logosunu taşıyan SIM kartını telefondan çıkarır, masadan tamamen yeni ve beyaz olan bir çip kartı alır ve makinenin içine yerleştirir. Bataryayı da tekrardan yerleştirdikten ve kılıfı kapattıktan sonra da akıllı telefonu başlatır ve internet bağlantısı sağlanana kadar bekler. René Berger bir taraftan tekrardan masaya oturur ve dizüstü bilgisayarını açar, diğer taraftan da akıllı telefon ile bağlantı kurulduğunda internette sörf yapmaya başlar. Bilgisayarın masaüstünde bulunan dosyayı açar, TOR'u başlatır ve küçük bir soğan sembolü görev çubuğunda görülür. İletişimin sağlandığı sunucu ağı verilerin izlenmesini imkânsızlaştırır. Kurmuş olduğu

IRC alıcısını açar. Böylece TOR ağı üzerinden iletişim kurar ve sunucusuyla SSL bağlantısı gerçekleştirir. Kanal #titisee_120813'e girer ve kullanıcı listesine bir göz atar. Bulduğu yerde yalnız olan René Berger tarayıcıyı açar ve IRC televizyonunu izlemeye başlar. "bergwelt" adlı blog adresine girer ve makalesine gelen yeni yorumları inceler. Herhangi bir bilgisayar hayranının bilindik komplo kuramlarını uzun süre siyah Web'in belirsiz ön tarafına gömer. Buralara kazara tıkladığında kullanıcıyı hayatında hiçbir zaman unutamayacağı resimlere götürür. René Berger akıllı telefonunun bataryasını tekrardan çıkarır ve SIM kartını da tekrardan değiştirir. Böylece René Berger artık medyanın radarının dışındadır ve artık aldatici reklamlar da yoktur ama ona göre her şeyden önce bu işin yalnız yapılması gerekir. İnternetin ana sayfalarındaki alt linklerden, etiketlerden, kullanıcı yorumlarından ve sosyal medya beğenilerinin ötesinde René Berger izole edilmiş bir hayat sürer. Öğrenci gazetesinde yayınlattığı bir makale yüzünden güçlü düşmanlar edindiği için kimyacı kariyerini sonlandırmak zorunda kalır. Daha sonra hayatında hiçbir şekilde sabit ve sağlam bir ilişki kuramaz. Bütün bu olanlar göz önünde bulundurulduğunda yeni medyanın ve buna bağlı olarak da gözetim toplumunun René Berger'in hayatında derin izler bıraktığı yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkar. İnternetteki her hareketinin gözetlendiğinden şüphelendiği için ağa bağlanmak onun için korkulu bir rüya gibidir. İzole bir hayat sürmeyi tercih etmesi de bunun en önemli kanıtlarındandır. Belki de en önemlisi büyük bir güvensizlik içerisinde yaşamaya devam etmesidir çünkü edindiği güçlü düşmanların her an her yerde karşısına çıkma ihtimali onu hem akademik ve medya kariyerinden, hem sosyal hayatından hem de hayatta kalma arzusundan koparır.

Romanda bilgisayar ve internet gibi yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu çerçevesinde incelenen üçgenin ikinci alt köşesinde ise dev ilaç şirketi mediPlan ile ilgili yaptığı skandalla ünlenen blog yazarı René Berger'in gölgesinde yanlış bir hayat içerisinde doğru bir hayat sürmeye çalışarak kendisini var etmeye çalışan ve blog alanında henüz ustalaşmamış genç bir blog yazarı olan Marie Sommer bulunur. Romanın ana karakterlerinden ikincisi olan Marie Sommer'ın kötüye giden bir eğitim hayatı vardır. Bu durumda sevgilisi Jonas'a da ihtiyacı vardır ama çevrimiçi bütün iletişim imkânlarını kullanmasına rağmen ona ulaşamaz. Daha sonra Jonas'la iletişim kurmayı başardığında ise ona göndermiş olduğu iletileri alıp almadığını sorar ve bunun üzerine görmedim cevabını alır. Bu olay romanda Marie Sommer'ın hayatındaki her şeyi iğrenç olarak görmesini sağlayan son olay olarak da ele alınabilir. Marie Sommer babasıyla uzun bir süredir iletişim kurmaz, hiçbir zaman ondan bahsetmek istemez ve hatta adını bile telaffuz etmez. Onun için annesi ise tamamıyla doğruyu yanlıştan ayırt edemeyen ve sağduyulu olmayan birisidir. Ayrıntılı bir şekilde bilgi sahibi olmadığı herhangi bir yerde de amcası yaşamaktadır ve bu amcasıyla sadece iki yıl boyunca telefonda görüşmüştür. Büyük anne ve büyük babası ise ölmüştür. Marie Sommer bir aile hayatına sahip olamadığı için de işi onun için ailesi gibidir. Marie Sommer blog yazarı olarak bu alanda yıllarca emek sarf etmesine rağmen kendisini hiç kimse tanımaz. Yukarıda bahsedilen René Berger ile ilgili durumlardan henüz haberi olmayan Marie Sommer'ın kendisini bu alanda tanıtabilmesi için henüz birileri tarafından keşfedilmemiş oldukça yeni bir habere ihtiyacı vardır çünkü blog yazarının amacı her zaman yeni haberler bulmaktır. Marie Sommer ancak bunu yapabildiğinde kendisini yeni medya alanında kabul ettireceğine inanır. Daha sonra da yaptığı haberle büyük bir ün kazanan ve aynı zamanda ortadan kaybolmak zorunda kalan blog yazarı René Berger'in kimliğini kendi blog yazarlığı kimliğiyle takaslamayı düşünür ve bu düşüncesini de gerçekleştirir. „[...] Vielleicht ging es um das Austauschen eine Identität.“ [...] „Dass dem Ganzen vielleicht ein Gewaltverbrechen zugrunde liegt. Dass es um das Austauschen einer Identität ging... mafiöser Hintergrund. Du verstehst.“ (Brosi, 2015, 38, 53)

René Berger bir otel odasında öylece uzansa ve hiçbir şey planlamazsa bile Marie Sommer kendisine has bir bloğa sahip olma düşüncesindedir. Bu blogta yayınlayacağı ilk şey ise René Berger ile ilgili buldukları olacaktır. Marie Sommer bunu kendi kendisine belirleyebilecek kadar da özgürdür. Ona René Berger'in bir resmi gösterilir ve hayatının son beş yılını gösteren bir tablo çizilir. Özet ise soru işaretiyle başlar çünkü René Berger'in daha önce nereden geldiği ve ne yaptığı ile ilgili bir bilgi yoktur. Hatta küresel ilaç şirketi ile ilgili skandalı bloğunda ifşa edene kadar da çoğu kimse adını dahi bilmez. Bazı verilere göre yurtdışında eğitim görmüştür ve Şangay'da birkaç yıl süreyle bir kimya şirketinde çalışmıştır ama bütün bu verileri hiçbir şey doğrulamaz. Röportajlarında ise hayat hikâyesini sahip olduğu etkili konuşma tekniği ile her zaman saklamayı başarmıştır. 2010 yılından itibaren İngilizce dilinde yazdığı bir bloğu yönetir ve buradaki takma adı ise "bergwelt"tir. René Berger bu bloğunda uzun süre teknikle, akıllı telefonla, açık kaynakla ve küçük eğitimlerle ilgilenmiştir ama hiçbir şekilde ilgi çekmeyi başaramamıştır çünkü bu sıralananların hepsi diğer blog yazarları tarafından da ele alınmaktadır. René Berger'in arşivi okunduğunda ise daha çok toplumsal konularla ilgilendiği ortaya çıkar. 2010 yılının Ağustos ayında Asya'ya özgü yan sanayi fabrikasındaki işçilerin istismar edilmesiyle ilgilenmiştir ve bunu bloğunda da ele almıştır. Bu konuyla ilgili bir süre basın görevlileri ile yazışmıştır ve bu görevlilerin sorduğu sorular René Berger'in

hoşuna gitmemiştir. Blog sayfasının bu dönemdeki ziyaretçi sayısı ise yaklaşık 500 kişidir. René Berger bugüne kadar kendisine haber aktaran kaynakları gizli tutmasına ve hiç kimsenin onun elindeki belgelerin nereden geldiğini bilmemesine rağmen işinin erbabı birisinin ona bilgi sağladığıyla ilgili dedikoduların önüne geçememiştir ve hatta bu kişinin onun çalışma arkadaşı olduğu bile iddia edilir. Elindeki belgelerin ise orijinal olduğuna inanılır.

Ayrıca blogta mediPlan adlı ilaç şirketinin 2011 yılında piyasaya sürdüğü ilacın olası yan etkilerinin farkında olduğu ve kan pıhtısı oluşum riskinin uzun süren testlerle doğrulandığı yazılmıştır ama bu etkilerin şirket içerisinde değeri düşürülmüştür. René Berger neredeyse bütün kanallarda blog kaydı yapmış ve belgeleri ortaya çıkartmıştır. Bu belgelere göre mediPlan yaklaşık bir yıldan beri piyasaya sürdüğü ilacın öldürücü yan etkilerini biliyordu. Beş saat içerisinde haber bütün sosyal haber ağlarında yayılmıştır. Haberi ilk olarak Avrupa gazeteleri ele geçirmiş ve daha önce hiç kimse René Berger'in kim olduğunu ve nerede oturduğunu bilmezken bu skandaldan iki gün sonra herkes René Berger'in yüzünü tanımaya başlamıştır. Gelecek üç hafta içerisinde Günther Jauch'ta, RTL'de sahneye çıkmıştır ve FAZ, Süddeutschen'da da röportajlar vermiştir. Daha sonra ise ortalığı bir sessizlik alır ve hiçbir blog kaydı yayınlanmaz. René Berger'in arşivini taramakla meşgul olan Thomas ve Marie Sommer ise onun yeni bir açığa çıkarma eylemi hazırlığında olduğundan emindir ve bunun için de farklı kişilerle iletişim kurduğunu düşünürler. René Berger'in metinleri sayesinde onun kişiliği ile ilgili net bilgiler elde eden Marie Sommer'a sanki onun blogunda onun çok sevdiği bir kişi gibi yazmaya çalışıyormuş ama başaramıyormuş gibi gelir. "Marie [...] hatte in der acht versucht, sich mittels Bergers Texten Klarheit über seine Person zu verschaffen, doch es war ihr nicht gelungen. „Auf mich wirkt es, als ob er in seinem Blog schreibt wie eine Person, die er gerne sein würde. Er ist nicht- echt.“ (Brosi, 2015, 149)

Marie Sommer bilgisayar ve internet gibi yeni medyalar tarafından oluşturulan dijital ve sanal dünya içerisinde henüz hangi bilginin doğru ve yanlış olup olmadığını bilmediği ve başkasına ait gizli kalması gereken verileri oldukça özgür bir şekilde kötüye kullanma çabası içerisinde. Ama elde ettiği verilerin başlangıcı ve sonu belirsiz kaldığından dolayı da arşiv araştırmasına ortadan başlamak zorunda kalır çünkü sanal dünya içerisinde hipermetinler aracılığıyla araştırılan her şey her zaman ortadan başlar. Sanal dünya başı ve sonu belli olmayan sonsuz kez artarak büyümeye devam eden bir yerdir. René Berger ise kendisini sanal dünya içerisinde anonim bir kimlik olarak göstermesine rağmen aslında yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu anonim olmanın da sonunu getirmiş durumdadır. Bu nedenle René Berger gerçek değildir ve bunun üzerine Marie Sommer da kendisinin bir taklit olduğu hissine kapılır çünkü René Berger'in sanal kimliği fiziksel dünyadaki somut bir bedene değil de sanal dünyadaki soyut bir bedene aittir. Bu nedenle sanal kimlik bir başkası tarafından kolaylıkla takas edilebildiği için daha önceden tasarlanmış bir sanal kimliği tekrardan üstlenmek kurgunun kurgusunun kurgusunu tekrardan oluşturarak bunu gerçekmiş gibi göstermekten başka bir şey olamaz. "Alles hier war Fake, alles hier war künstlich, [...] Ich habe auch manchmal das Gefühl, dass ich einfach nur Fake bin." „Fake?“ „Erfunden. Nicht echt. Ohne Substanz.“ (Brosi, 2015, 61, 149-150)

René Berger'i gözetleyen Marie Sommer önceden yazı işlerinde blog yazarları ile birlikte çalışır ama daha sonra kendisinin de blog alanında tanınması gerektiğini düşündüğü için blog yazarı olmaya karar verir. Aslında Marie Sommer bloglarla çok fazla ilgili olmamasına ve blogların çoğunu da sıkıcı ve önemsiz bulmasına rağmen blogları çevrimiçi bir günlük olarak gördüğü için onlarla ilgilenmeye başlar. Bir yönden de ona iyi gelen şey aslında çevrimdışı günlüklerdir. Marie Sommer blogta kendisi de yazı yazmasına rağmen blogta yazılanları hiçbir zaman okumadığını ifade eder. Ama her şeye rağmen Marie Sommer René Berger'in kimliğinin arkasına saklandığından dolayı, sanal alanda kendisine ait olan kimliğiyle ilgili bütün verileri siler ve bu durumu da "dijital intihar" olarak betimler. „Facebook, Mail, ihr Twitter-Account, reddit. Sie hatte sogar ein älteres Konto in einem Nachwuchsjournalisten-Forum. Alle gelöscht. Ihr Skype-Account ist auch weg. Ihre gesamte Online-Identität. Weg.“ [...] „Natürlich, aber wozu? Das ist doch digitaler Selbstmord.“ (Brosi, 2015, 282)

Dijital intiharını gerçekleştirmek isteyen Marie Sommer söz konusu verilerini siler ve daha sonra da kendisini Google'da tekrardan aramaya başlar. İlk önce Spiegel-Online'da yayınlanan "Plant Berger den nächsten Coup?" adlı bir makale bulur. İlaç sanayi alanı ile ilgili yazılmış kısa bir metin olan bu makale sadece üç paragraftan oluşur. Alman bir tatil mekânında René Berger ile buluşan blog yazarı Marie Sommer'ın da anlatıldığı bu makalede aynı zamanda Marie Sommer'ın bloğu da linklerle gösterilir. Marie Sommer bu şekilde linklerle gösterilmiş olmayı tanınmış ve ün sahibi olmanın yanı sıra büyük bir sorumluluk olarak da görür. Bu nedenle Marie Sommer'ın sayfasına yapılan yorumlar da artmaya başlar ve bu yorumların çoğu René Berger'in kişiliği ve yeteneği ile ilgilidir. Marie Sommer odasında kameraların kurulu olduğu ya da sadece dinleme cihazlarının bulunduğu şüphesine yoğunlaştığında bunu gerçek ötesi bir şey olarak değerlendirir ama böyle bir şüphenin önemsenmeyecek kadar paranoyakça bir şüphe olarak

da görülmemesi gerektiğinin farkındadır. Bu durumda sürekli olarak gözetlenen blog yazarı René Berger'in yanı sıra Hamburg'a yapmış olduğu seyahatten sonra Marie Sommer da gözetlenir. Marie Sommer gözetlenmeye başladığı tarihin bu seyahatten önce olabileceği ihtimali üzerinde de durur ve ona göre belki de bu olayı ya da hikâyeyi üstlendikten sonra hem kendisi hem de René Berger gözetlenmiş olabilir. Marie Sommer sanki birisi onu sürekli olarak takip ediyormuş hissine kapılır. Her hareketin, her jestin ve her kelimenin şekilsiz paralel bir dünya içerisinde doğrudan gerçekleşen bir oluşuma sahip olduğunda, özgür arzulara olan inancın artık sürdürülemeyeceğini düşünür. Böyle bir oluşum hiçbir şeyi unutmayacağı için her şey gözetleme protokolüne kolayca kaydedilebilir. Marie Sommer René Berger'in blog yazarı kimliğini üstlenerek aslında René Berger'in ortaya çıkarttığı skandalla birlikte sayısı giderek artan düşmanlarının da odak noktası haline gelir. Bu nedenle Marie Sommer yanlış bir hayat (sanal kimlik) içerisinde doğru bir hayat sürmenin imkânsızlığı ile yüzleşir. Yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu içerisinde izleniyor olmanın paranoyak etkisini de tıpkı René Berger gibi kendi üzerinde de oldukça derin duygularla hissedir.

„Marie schauderte. [...] Irgendetwas hielt sie davon ab, sich umzudrehen und zu sehen, ob ihr jemand folgte, zu spüren, ob sie es wirklich auf sie abgesehen hatten. [...] Man konnte vor sich selbst den Glauben an einen freien Willen nicht mehr aufrechterhalten, wenn jede Bewegung, jede Geste, jedes Wort eine unmittelbare Entsprechung in einer verbogenen Parallelwelt hatte, die nichts vergaß, wenn jeder Fingerzeig, jedes Lachen, jedes Zwinkern nur ein weiterer Eintrag war auf einem Überwachungsprotokoll, nur ein weiteres Wort auf einem Stück Papier.“ (Brosi, 2015, 267)

Farklı medya içeriklerini linklerle birbirine bağlayan daha doğrusu bir ağ gibi ören hipermetinler içerisinde sonsuz sayıda işaret edilen bağlantılar blog yazarı René Berger ve Marie Sommer'da olduğu gibi kullanıcıların dijital intiharını imkânsızlaştırır. Bağlantıların bu şekilde işaret edilmesi ise söz konusu kullanıcıların sanal dünya içerisinde gözetlenmesini oldukça kolaylaştırır. René Berger ve Marie Sommer gibi kullanıcıların sanal dünya içerisinde bu durumlarla yüzleşmesi onların sanal dünyanın özgürleştiren bir yer olduğuna yönelik inançlarının yok olmasına neden olur. Bu nedenle yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu içerisinde anonim olmanın sonundan bahsedildiği gibi özgürlüğün sonundan da kolaylıkla bahsedilebilir. Fiziksel dünyaya alternatif olarak oluşturulan sanal dünya sonsuza kadar her yöne doğru şekilsiz olarak artarak çoğalan hipermetinlerle keşfedilir ve sanal dünya aynı zamanda her şeyin hızlı bir şekilde ortaya çıktığı ve ortadan kaybolduğu bir yer olmasına rağmen bu şeylerin geri çağrıldığında da tekrardan ortaya çıkabileceği yani hatırlanabileceği küresel bir bellektir. Bu nedenle de dijital intihar gerçekleşmediği sürece kullanıcıların gözetlenmesi de kaçınılmaz olur.

Yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu içerisinde kullanıcıların her biri gözetlenme tehlikesi ile karşı karşıya gelir. Bu nedenle blog yazarı olan René Berger yerine sanal kimlik olarak tasarlanan Marie Sommer da muhalif olduğu tarafa tehlikeli görünmeye başlar. René Berger'in yakın zamanda gerçekleşecek olan büyük bir şeyden bahsetmesi, bu skandalı daha önceden birisinin bildiğini akıllara getirir. Bir tarafta René Berger'in bu skandalla ilgili bir başkası ile iletişim kurmuş olabileceği ihtimali bulunur, diğer tarafta da René Berger'in edindiği bilgilerin kaynağını kimseyle paylaşmadığı gerçeği bulunur. mediPlan gibi bir rakibinin toplum önünde rezil edilmesinden memnun olacağı için INC'nin de bu skandalın ortaya çıkmasıyla ilgili bir korkusu yoktur. Ama INC, mediPlan ile ilgili skandalların devam edeceğinden korktuğu için de paniğe kapılır. Bu nedenle her defasında hem Marie Sommer hem de diğerleri sürekli olarak gözetlenir, gizlice dinlenir ve attıkları her adım takip edilir.

„Aber nur so macht alles Sinn. Die Überwachung von uns allen. Mir René haben sie eine Figur aufgebaut, die ihnen jetzt selbst gefährlich werden kann. Er redet doch dauernd von etwas Großem, das bald passieren wird. Vielleicht war Michael Balsiger nicht der Einzige, der von den Vorgängern gewusst hat. Vielleicht hat ein anderer Mitarbeiter René kontaktiert und ihm dasselbe erzählt. Er spricht ja nicht mit mir darüber. Und die INC fürchtet natürlich nichts mehr, als dass das alles rauskommt. Daher ist René verwandt, daher sind auch wir verwandt, deshalb werden wir auf Schritt und Tritt verfolgt. Die INC hat panische Angst, dass wir die Wahrheit aufdecken. Sie wollen, dass wir kritisch über mediPlan berichten, aber hinter die Bühne dürfen nicht schauen. Dafür sollen diese beiden Gorillas hier sorgen.“ (Brosi, 2015, 300)

Henüz ortadan kaybolmadan önce René Berger'in bulunduğu her yer gizlice yürütülen bir gözetim süreci içerisinde bulunur. René Berger gizlice dinlenmiş, izlenmiş, takip edilmiş ya da gözetlenmiş olma durumlarından bahsederken her zaman "muhtemelen", "belki" gibi ifadeler kullanır. Bu ifadeler yeni medya bağlamında ele alınan gözetim olgusunun özelliklerinden olan muğlaklığa, belirsizliğe ve tespit edilemez olmaya işaret eder. Romanda içerisinde bulunduğu bu durum René Berger'e şu şekilde ifade edilir:

„René, du bist verwandt. Hörst du mir überhaupt zu? Hier in diesem Zimmer sind Wanzen. Du wirst vermutlich seit Wochen überwacht. Wir alle werden überwacht. Du, Simon, ich. Wir alle.“ (Brosi, 2015, 276) Gözetlenme sürecinde René Berger ile ilgili her şeyin bilindiği ve kayıt altına alındığı ise romanda şu şekilde dile getirilir: „Berger wird hier am Ort verfolgt. Und überwacht. Konsequent überwacht. Die wissen wahrscheinlich alles über ihn.“ (Brosi, 2015, 279) René Berger söz konusu şirket ile ilgili ifşa ettiği olayın hem öncesinde hem de sonrasında sürekli olarak gözetlendiği için onun gözetlenmiş olmasının ne sonu ne de başı vardır. Bu süreçlerde René Berger hem takip edilir hem de gizlice dinlenir. „Die überwachen auch mich. Die folgen mir schon, seit ich in Hamburg losgefahren bin. Und die haben mich auch schon vorher überwacht. Die haben mich verwandt.“ (Brosi, 2015, 280)

Çalışmanın ilk bölümlerinde de değinildiği gibi yeni medya bağlamında ele alınan gözetim hem iyi hem de kötü niyetler için yapılır. Dolayısıyla romanda blog yazarı olan René Berger ve Marie Sommer gibi figürlerin eylemlerini gerçekleştirememeleri için gözetim ile göz korkutma amaçlanır. Ayrıca figürlerin ifade özgürlüğü ve mahremiyetini saklı tutma hakları da ellerinden alınır. Bu durum ise romanda şu şekilde ifade edilir: „[...] Wir werden überwacht. Wir werden alle abgehört. René. Du. Ich habe Beweise. Man hat versucht, mich einzuschüchtern. Ich habe gestern eine Mail bekommen. Wir werden überwacht. Es gehört alles zu ihrem Plan.“ (Brosi, 2015, 287) Burada gözetim, uzak durulması gereken bir olgu olarak karşımıza çıkar. Ağa bağlı olan ve sinyal yayan yeni medya araçlarının kullanılması figürler tarafından tehlikeli görülür. İleri teknoloji ürünlerini kullanmak istemeyen figürler bu ürünlerin daha ilkel modellerini kullanmak zorunda kalır. Ayrıca figürler her zaman saklanacak güvenli bir yer bulmayı arzular. Saklanacak herhangi bir yerin çok fazla mümkün olmadığı yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu içerisinde bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin her geçen gün daha da hızlanmasıyla ve buna bağlı olarak da bir şeylerin dinamikleşmesiyle figürlerin güvenli bir sığınak bulmaya çalışması neredeyse imkânsızdır. Buna rağmen figürler bir tür yanılıyla böyle bir sığınağı bulduklarını zanneder ve bunu da romanda şu şekilde dile getirirler: „Sie kennen die Hütte nicht. Keine Chance, dass sie uns damals in dem Unwetter gefolgt sind. Außerdem ist die Hütte in einem Funkloch. Kein Handyempfang. Selbst wenn sie meinen verdammt Laptop überwachen oder mein Handy, keine Chance, dass da was rausgeht. Die Hütte ist perfekt.“ (Brosi, 2015, 288)

Henüz modern gözetim teknikleri ortaya çıkmadan önce insanlar sadece iletişim kurdukları kişilerin ya da yanlarında bulunan diğer kişilerin güvenilirliğini sorgularken, günümüzde bu insanlar yeni medya araçlarıyla yapılan teknik gözetimin en üst seviyelere çıkmasıyla içerisinde buldukları fiziksel (doğal) ve sanal mekânların güvenilirliğini ve güvenliğini sorgulamaya başlamıştır. Bu tespitlerle ilişkili olarak Marie Sommer da romanda kamusal alanın güvenli olduğundan söz edilmediği sürece kimseyle hiçbir şey paylaşmayacağını şu şekilde dile getirir: „Ohne Sicherheiten würde sie ihnen nichts sagen. Sie wollte es schwarz auf weiß, sie wollte handfeste Zusagen, sie wollte die Sicherheit eines öffentlichen Raumes, eines Cafes oder so etwas Ähnlichem. [...]“ (Brosi, 2015, 362) Bu tespitlerin temelinde hem gözetlemede kullanılan yeni medya araçlarından arındırılmış güvenli bir mekân söz konusudur hem de insanların ve mekânların (fiziksel ve sanal) güvenliğini sağlamak için yeni medya araçlarıyla donatılan bir mekân söz konusudur. Yeni medya araçlarının yarattığı gözetim toplumu da bu tür bir çelişki içerisinde bulunur.

Burada modern gözetim öncesindeki gözetim tekniklerine duyulan özlemle birlikte mekân ve zamanın sınırlandırılmış varlığına duyulan bir özlemde de bahsedilir. Yeni medya araçları ile yapılan gözetim zaman ve mekân sınırlandırması olmadan her yer ve her anda somut tespitler yapılamadan işlev gören bir olgu olarak karşımıza çıkar. Modern öncesi gözetim belirli yer ve zamanda yapılırken, yeni medya araçları ile yapılan gözetim mekânın ve zamanın sınırlarının dışına çıkarak sonsuz mekân içerisinde geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanın geçmiş şimdiki zaman olarak birleşmesiyle eş zamanlı olarak yapılır. Mekân ve zamandaki sınırlı duruma olan özlem ise romanda şu şekilde ifade edilir: „[...] Man wird sich nach den Zeiten sehnen, in denen der Abgleich des Lebens mit den Plan noch zeitlich und örtlich begrenzt war. In denen man eine Wanze noch wirklich in die Hand nehmen konnte, als man sie noch entfernen konnte wie einen Dorn aus dem Fleisch.“ (Brosi, 2015, 307)

Yukarıda da bahsedildiği gibi her geçen gün biraz daha fazla ilerleme kateden yeni medya araçları sayesinde modern gözetim, yeteneğine yetenek katmaya devam eder. Yeni medya araçları herkesin kolaylıkla gözetlenmesini sağlamasının yanı sıra bu herkes içerisindeki bir kişiyi de kolayca zoomlayarak filtreleyebilir. Böylece yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu içerisinde herkes aynı anda gözetlenebilir ama istenildiğinde tek bir kişinin de bütün verileri filtrelenebilir. Bu arada diğerlerinin gözetlenmesi de eş zamanlı olarak devam eder. Ayrıca yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu içerisinde kullanıcının yükselişi ön planda olduğu için herkes kendisine ait bir gözetim sistemi kurabilecek kapasiteye de sahiptir. Bu durum da bir zamanların “Büyük Biraderinin” (Big Brother) elindeki tüm yetkileri

“Küçük Biradere” (Small Brother) devretmesine neden olmuştur. Dolayısıyla kişilerden her biri başta kendisi olmak üzere başka bir kişiyi de gözetleyebilecek duruma ve teknik olgunluğa ulaşmış durumdadır.

„Neben den Computermonitoren waren die Bildschirme des Überwachungssystems aufgebaut. [...] Die KruX einer guten Überwachungsanlage war, dass nur eine einzige Person die Funktionsweise genau durchschaute- man selbst. Michael aktivierte die Monitore. Nur zu gerne hätte er sich die Aufnahmen der Haustürkamera vom Nachmittag angeschaut. Er wollte zu gern zusehen, wie Jürgen von Sybille beim Einladen des Autos herumkommandiert worden war. Doch er verzichtete. Stattdessen machte er seinen abendlichen virtuellen Kontrollgang.“ (Brosi, 2015, 24)

Romanda organik insan bedeninin karmaşıkla yapılandırıldığından, parçalanarak bedensiz kaldığından, hiçbir şeyin belirgin olmadığından ve sadece ruhun düzenli bir yapıya özlem duyduğundan bahsedilir. Her düzenin de aslında kendi içerisinde bir ölüm taşıdığı ve her idealin de sadece cansızlığın detaylandırılmış betimlemesi olarak görüldüğü tespiti yapılır. Burada yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumu içerisinde gözetlenen bedenler sanal bedenler olarak işaret edilir. İnsanın organik bedeninin gelişen teknolojiyle birlikte parçalanarak yok olması sonucunda söz konusu bedenin yok olmadığını ispatlamak için ortaya çıkan sanal beden organik bedenden farklı olarak düzensizlik içerisinde bir ruha sahip olduğundan bahsedilebilir. „[...] Der menschliche Körper war für das ungeordnete Chaos ausgelegt. Nichts machte das deutlicher [...] Nur der Geist sehnte sich nach regelmäßiger Struktur. Jede Ordnung trug prinzipiell den Tod in sich, jedes Ideal war nur eine elaborierte Beschreibung von Leblosigkeit.“ (Brosi, 2015, 36)

Bu bağlamda parçalanmış bedenler postmodern bir sanat eserine ya da yapı sökümüne uğrayan bir plastik türüne benzetilir. Birbirinden ayrılan beden parçaları bir kuklanın parçasını andırır. İnsana ait beden ölümünden birkaç dakika sonra yapay bir şeymiş gibi görünmesi oldukça tuhaf karşılanır. Burada sembole dönüşen bedenlerin artık yapay yani sanal özellikler taşımaya başlaması ölüm metaforu ile açıklanır. “[...] der zerteilte Körper wie ein postmodernes Kunstwerk, eine Art dekonstruktivistische Plastik. Die durchtrennten Körperteile erinnerten ihn an die Glieder einer Marionette. Es war seltsam, wie künstlich die Haut eines Menschen bereits wenige Stunden nach dem Tod wirkte. [...]“ (Brosi, 2015, 36)

Sonuç

Yeni medya bağlamında ele alınan gözetim olgusunun Patrick Brosi'nin “Der Blogger” adlı polisiye romanı üzerinden incelenmesinin bir sonucu olarak öncelikle yeni medya araçlarının gözetim toplumu içerisinde yeni dönüşümlere neden olduğu ortaya çıkar. Söz konusu bu yeni dönüşümler aynı zamanda bilgi toplumu, risk toplumu ve tüketim toplumu ile de doğrudan ilişkilendirilir. Bu bağlamda ele alınan kavramlar ise veriler, güvenlik ve ticari ürünlerdir. Bilgisayar ve internet gibi yeni medya araçları tarafından ortaya çıkartılan genelleştirilmiş gözetim toplumu küreselleşmiş dünyanın ihtiyaçlarına paralel olarak gelişme gösterir. Yeni medya araçları sayesinde gözetim ulusal ve yerel sınırların dışında yapılır. Kapalı toplumların açık toplumlara dönüşmesinin temelinde de küreselleşmiş dünyanın yeni medya araçları bulunur. Yeni medya araçları sayesinde fiziksel gerçeklik, mekân, zaman, beden ve kimlik de sanal gerçeklik, mekân, zaman, beden ve kimliğe dönüşür. Bu tarz bir dönüşüm yeni medya bağlamında ele alınan gözetimin dijital ve sanal gözetim aletleriyle yapılmasına zemin hazırlar. Bu durumda organik göz ve kulak elektronik göz ve kulağa dönüşür. Buna rağmen yeni medya bağlamında ele alınan gözetim hem fiziksel hem de sanal olarak yapılır. Fiziksel gözetim somut bir şekilde fiziksel olarak orada olmayla gerçekleştirilirken, sanal gözetim soyut bir şekilde sanal olarak burada ve şimdiki zamanda daha doğrusu geçmiş bir şimdiki zamanda eş zamanlı olarak aslında bir tür zamansızlık içerisinde gerçekleştirilir.

Yeni medya araçları tarafından oluşturulan gözetim toplumu içerisinde egemen ya da yönlendirici güçlerin neredeyse tamamının çözüme uğramasının sonucu olarak hiyerarşiye ve iktidara bağlı bir merkez ortadan kalkar. Bu tür bir merkez yoksunluğunun ortaya çıkardığı durum ise yeni medya kullanıcısının yükselişi olur. Bu durumda hem gözetleyen hem de gözetlenen eş zamanlı olarak gözetlendiği bir gözetim toplumundan bahsedilebilir. Sonuç olarak yeni medya bağlamında ele alınan gözetim belirli ve sabit bir merkezden değil de belirsiz ve dinamik farklı merkezlerden yapılır. Merkez ile ilgili bu tür belirsiz, dinamik ve değişken farklılığa aslında farksızlığa bağlı olarak büyük biraderler küçük biraderlere, üstten gözetim alttan gözetime, az sayıda insanın çok sayıda insanı izlemesi, çok sayıda insanın az sayıda insanı izlemesine yani panoptikondan sinoptikona, aynı zamanda da panoptikondan katoptikona dönüşür.

Bilgisayar ve internet gibi yeni medyalar hem gözetim hem de gösteri toplumu ortaya çıkartır. Bu durumda sanal dünyada ünlü ve tanınmış olmanın yükümlülükleri de oldukça ağır olur çünkü her zaman yeni bir şey ortaya çıkarma ve takipçilerin heyecanını en üst noktaya çıkararak sansasyonel olayları ele alma

söz konusudur. Hızlı bir işleyişe sahip sanal dünya içerisinde var olmak ve yok olmak, hatırlamak ve unutmak gibi ikili karşıtlıklar arasındaki denge çözüme uğrar. Bu durumda içeriye veri girişinin anlık olarak sağlanması tanınmış ve ünlü kişilerin uzun süre takip edilen izler bırakmasını oldukça zorlaştırır. İçeriye yapılan büyük boyutlarda bir girdiden bahsedildiğinde ise bu durum neredeyse imkânsız hale gelir. Gösterdiği iletilerin gözetleniyor olmasından oldukça memnun olan sanal dünya fenomenleri kötü niyetler için gözetlendiklerini fark ettiklerinde ise oldukça rahatsız olurlar. Beğenilmek her ne kadar onlar için önemli olsa da hem fiziksel hem de sanal dünyada gözetleniyor olma hissine kapılmaları onların hem sosyal hem de psikolojik yönden yıpranmasına neden olur. Yeni medya araçlarının kolaylıkla gözetlenebilir oldukça şeffaf bir toplum ortaya çıkartması mahremiyetin zarar görmesine ve buna bağlı olarak da etik ve ahlaki değerlerin içeriğinin sorgulanmasına neden olur. Bu bağlamda sanal dünya her ne kadar güvenliğin, özgürlüğün, demokrasinin, adaletin ve insan haklarının sahnelendiği bir yer olarak görülse de gözetim toplumu içerisinde bütün bunların ihlal edilmesi de aynı oranda söz konusudur. Aynı zamanda sanal alanda anonim kalma hat safhada gerçekleşmesine rağmen gözetim toplumu içerisinde anonim kalmanın da sonundan bahsedilebilir.

Yeni medya bağlamında ele alınan gözetim ile ilgili bu tespitlerin her birine çalışmanın asıl konusu olan Patrick Brosi'nin "Der Blogger" adlı polisiye romanında çok sık rastlanır. Söz konusu romanda René Berger ve Marie Sommer adlı figürler fiziksel dünyada deneyimledikleri sosyal ve psikolojik yıkımları sanal dünyada üstlendikleri blog yazarlığı ile onarmaya çalışır. Ama sanal dünyada bu yıkımların onarımı her iki figür için de başarısızlıkla sonuçlanır çünkü bir de yeni medya bağlamında ele alınan gözetim toplumunun sosyal ve psikolojik açıdan zararlı etkileriyle yüzleşirler. Ayrıca burada varlığın anlık yükselişini ve çöküşünü de deneyimlerler. Şeffaf bir toplum içerisinde saklanabilecekleri yani gözetlenemeyecekleri güvenli bir yer bulma zorluğunun farkında olmalarına rağmen gözetlenmemek için her yolu denerler. Bu nedenle yalnız kalırlar, izole bir hayat sürerler ve ilişkide hiç kimseye uzun süre bağlanmazlar. Ama sürekli olarak gözetleniyor olma hissinden kaynaklanan güvensizlik, şüphe, korku, kâbus, paranoya ve çaresizlikten dolayı hayatları her geçen gün çöküşe doğru sürüklenir ve çaresizlik içerisinde kıvranırlar.

KAYNAKÇA

- Bauman, Zygmunt ve Lyon, David (2016). *Akışkan Gözetim*. Elçin Yılmaz (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Brosi, Patrick (2015). *Der Blogger*. Leck: Emons Verlag.
- Çakır, Mukadder (2015). *İnternette Gösteri ve Gözetim. Eleştirel Bir Okuma*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Dolgun, Uğur (2015). *Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu. Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- Ganascia, Jean-Gabriel (2016). Genelleştirilmiş Altan-Gözetim Toplumu. Himmet Hülür ve Cem Yaşın (Ed.), Himmet Hülür ve Bahar Ayaz (Çev. Ed.). *Yeni Medya. Kullanıcının Yükselişi* içinde. Şeyda Koçak Kurt (Çev.). (s. 184-204). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Kahn, Richard ve Kellner, Douglas (2016). Yeni Medya ve İnternet Aktivizmi. - 'Seattle Savaşı'ndan Bloglamaya. Himmet Hülür ve Cem Yaşın (Ed.), Himmet Hülür ve Bahar Ayaz (Çev. Ed.) *Yeni Medya. Kullanıcının Yükselişi* içinde. Songül Omur (Çev.). (s. 245-255). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Lyon, David (2013). *Gözetim Çalışmaları. Genel Bir Bakış*. Ali Toprak (Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Türkoğlu, Tanol (2010). *Dijital Kültür. Bilgi(çler) Toplumu için (Nafile) Bir Elkitabı*. İstanbul: Beyaz Yayınları.